

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

Addis Ababa

University

Since 1975

**አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የድህረ ምረቃ
ትምህርት ቤት**

ጣቢያ:- አውደ ንባባዊ ትንታኔ

በ

ቴዎድሮስ አጥላው

ሰኔ 2001 ዓ.ም

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

ጠቢቅ አውጪ ንባባዊ ትንታኔ

በ

ቲዎድሮስ አጥላው

ሰኔ 2001 ዓ.ም

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

ጠቢያ፡ አውጪ ንባባዊ ትንታኔ

በ

ቲዎድሮስ አጥላው

በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል፣ በኢትዮጵያ ስነጽሑፍ እና ፎክሎር
የትምህርት ዘርፍ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ኮሚቴው ግዴታዎች ከፊሉን ለማሟላት
የቀረበ ቲሲስ

አማካሪ

የናስ አድማሱ (ዶ/ር)

ሰኔ 2001 ዓ.ም

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት መነሻ ሃሳብ እንደ ቲክስት ከደራሲው የትርጉም ወሳኝ ባለሥልጣንነት ተለይቶ ሲታይ ከቋንቋ ዘፈቀዳዊነት የተነሳ የትርጉም መባዛት ይጋጥመዋል። ይህ ቲክስት የሌሎች ቲክስቶች በይንጽሑፍ (intertext) እንጂ በራሱ ወጥ (original) ወይም ምሉዕ በኩል አይደለም። በመሆኑም የእንደምታ ምሉዕነቱን የሚያገኘው በተናባቢነት ባህርይው ነው የሚል ነው።

በዚህ መነሻነትም ጥናቱ ጦቢያን (በልደት ስሟ ልብ ወለድ ታሪክ) በአውደ ንባባዊ ትንታኔ አማካኝነት ይፈለቅታል። ውስጧ በሚያገኛቸው ዳናዎችና ማሚያዎች አማካኝነት ከዘመድ አዝማኔ እንዲሁም ከባዕዳን ቲክስቶችም ጋር አናብቦ እንደምታዋን ለግውጣት ይሞክራል። ይህ ግን የጦቢያን ምንጭ ፍለጋ መታተር አይደለም። ይልቅንም በንባብ አሃዶች አማካኝነት ጦቢያን በመዋቅር ከሚሳመዷት ቲክስቶች ጋር መልሶ ግጥምነት ነው።

ስለዚህም ለጦቢያ መሠረታዊ ናቸው ብዬ ያመንኩባቸውን የብርሃን ትብብሎች፣ የርዕይ ትብብሎች እና “እግዚር እና ኢትዮጵያዊ ሥልጣኔ” የተባሉ አሃዶች መርጫ ድርሰቷን በዋናነት እርሷ በርሷ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስ ታሪኮች፣ ከክብረ ነገስት እና ከሌሎች ቲክስቶች ጋር አናባባሉ፣ አጠላልፋለሁ፣ አፋታለሁ። በዚህ ሃደትም የጦቢያን የትርጉሟ በርቶ ከፍቺ የእንደምታ ዕድሎቿን አሳያለሁ።

ጦቢያ በአይሁዳዊ-ክርስቲያናዊ የባህል ማዕቀፍ የተሰናዳች ድርሰት እንደመሆኗ ርእይቻ እና ተሻጋሪ ድምጺ የዚህን ባህል አስተሳሰብ የተመረከቡ፣ ያንንም ለማዘልቅ የሚሞክሩ ናቸው። ጦቢያ ከሩት ሲያዩዋት (ምናልባት ርቱቱ በብሉይና በሐዲስ መካከል እንዳለው ባይሆንም እንኳ) አስቲርን ትመስላለች። ትንሽ ተረብ ሲሏት ደግሞ ንግሥተ ሳጣን ታስታውሳለች። በጦቢያ መስቀልና ዘውድ እንዲዋሐዱ የሚመኝ ዓይነት ርዕይ ተሰንቷል። ይህ ድምፅ ተሻግሮ የተስተጋባባቸው ቲክስቶች ደግሞ መልሰው ጦቢያን ያሳስባሉ።

ስለዚህ ጦቢያ ውስጥ የሚሰተጋቡትን የመጽሐፈ አስቲር እና የክብረ ነገስትን ጥጊቶች በግስተሳሰራያነት እየተጠቀሙ ቲክስቶቹን አናባባሉ። ከእነዚህ ቲክስቶች ተሻገረው የሚሰሙትንም ድምጾች መልሷ ለማሰማት እሞክራለሁ።

ጠቢያ፡ አውደ ንባባዊ ትንታኔ

በ

ቴዎድሮስ አጥላው

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የጽንጽዎች ጥናት ተቋም

በኢትዮጵያ ጽንጽዎችና ስነጽሑፍ ክፍል፣ በኢትዮጵያ ስነጽሑፍ እና ጨከሮር የድህረ ምረቃ መርሐግብር

የፈተና ፀርድ አባላት ማረጋገጫ

የናሽ አደማሉ

Wenkel Admasu

አማካሪ

ፊርማ

ታዩ: ሄሐፋ

Shw

ፈቃድ

ፊርማ

ምስጋና

ይህ ጥናታዊ ጽሑፍ በዚህ ጊዜ፣ በዚህ መልኩ መቅረብ ይችል ዘንድ አማካሪዬ ዶ/ር ዮናስ አድማሱ ዕውቀትዎን፣ የንበርዎትዎንና ያልንበርዎትን ጊዜዎትን፣ እንዲሁም ትእግስትዎን "ሰውተውልኛልና" ክልቤ አመሰግንዎታለሁ። በጥናት ወረቀት ፈታኝነት ያስተማሩኝና ጥናቱ እንዲህ እንዲሆን ያገዙኝ ዶ/ር ታዩ አሰፋ ምስጋና ይገባዎታል።

መጻዕድ ይኸው ጀመርነው! ከቃላት በላይ የሆነውን ምስጋናዬን ሁሉ እነሆ።

ቤተሰቦቼ፣ ጻጌ፣ ጎትጓችና አጋኝ ወዳጆቼ ሁሉ የቅርብም የሩቅም አስተዋፅዖ አላችሁና ተመሰገኑ።

ማውጫ

ርእስ	ገፅ
ምዕራፍ አንድ	
መግቢያ-----	1
1.1 የጥናቱ ዳራ -----	1
1.2 የጥናቱ ዓላማ (ዎች) -----	3
1.3 የጥናቱ ዘዴ-----	3
1.4 የጥናቱ ጠቀሜታዎች-----	4
1.5 የጥናቱ አድማስ-----	4
ምዕራፍ ሁለት	
አውጪ ንባባዊ ትንታኔ -----	6
2.1 ቀልፍ ስያሜዎች -----	6
ሀ. ጽሑፍ እና ተክስት-----	6
ለ. ጽሑፍዊነትና በይነ ጽሑፍዊነት-----	8
2.2 ጽሑፍዊ ትንታኔ (Textual Analysis)-----	8
ሀ. ጽሑፍዊነት እና/ወይም በይነ ጽሑፍዊነት-----	13
2.3 የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት-----	19
ምዕራፍ ሦስት	
የጣቢያ አውጪ ንባባዊ ትንታኔ-----	26
3.1 የብርሃን ትብብሎች፣ አስቲራዊት ጣቢያ-----	27
3.2 የርእይ ትብብሎች፣ ማክዳዊት ጣቢያ-----	35
3.3 ተሻጋሪ ድምፆች፣ "እግዚርና ኢትዮጵያዊ ሥልጣኔ"-----	43
ግጠቃሊያ-----	51
የዋቢ ጽሑፎች ዘርዘር-----	52
ጥቅሶች በመገኛ ቋንቋቸው-----	58

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

Texts are lazy machineries that ask someone to do part of their job.

Umberto Eco¹

ይህን ብሃል ወደ አማርኛ ስመልሰው “አውደ ንባዎች² (ቴክስቶች) የሆነ ሰው ከፈልጎ ሥራቸውን እንዲሠራላቸው የሚፈልጉ ሰነፍ ማሽኖች ናቸው።” እንደ ማለት ነው። የትኛውም አውደ ንባብ በራሱ ሙሉ ሆኖ አይቆምም። ሲነበብ የሌላን አውደ ንባብ እርዳታ ይጠይቃል። ሲነበብ ሌላ አውደ ንባብ ተነባቢው ውስጥ “አለሁ አለሁ”፣ “እየኝ፣ ስሙኝ” ይላል። ይህ የእኔ ጥናት ጦቢያን፣ ክሊሎች አውደ ንባዎች ጋር የማጫወትበት፣ የማቀራረብበት፣... በአጠቃላይ የማናብብበት በመሆኑ “ጦቢያ፣ አውደ ንባባዊ ትንታኔ” የሚል ርእስ ሰጥቼዋለሁ።

በዚህ ምዕራፍ የጥናቱን ዳራ አስተዋውቃለሁ፣ ዓላማውንም እገልጻለሁ፣ የጥናቱን ዘዴ፣ ጠቀሜታዎቹንና አድማሱን አስረዳለሁ። በጠቅላላውም ጥናቱን አስተዋውቃለሁ።

1.1 የጥናቱ ዳራ

ስነጽሑፋዊ ሃሰ፣ ወይም በአጠቃላይ ኪነጥበባዊ ሃሰ ከደራሲ/ክፍያው ማንነት ጋር ተሳስሮ በሚገኝበት ሀገር “ድርሰት የደራሲው ልጅ ነው” በሚል አባታዊ አስተሳሰብ በተጨማሪ የኪነት ክብብ አንድን የስነጽሑፍ ድርሰት ብቻውን ማጫወት አጉልቸልተኝነት ተደርጎ ሊቆጠር ይችላል። ምክንያቱም ይህ የእኔ ዘመን(ቢያንስ በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ትምህርት ክፍል መማር ከጀመርኩበት ከ1992 ዓ.ም እስከ አሁን በተለይ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲና በአዲስ አበባ ባለው የስነጽሑፍ ማህበረሰብ በተደጋጋሚ እንዳስተዋልኩት)፣ አንድ ድርሰት አንብቦ ከድርሰቱ ለተገነዘበው ሐሳብ የደራሲውን ትክክል ነህ የሚል የይሁንታ ፈርማ የሚጠይቅ አንባቢ፣ ድርሰቱ እኔ ልል ከፈለግሁት ሐሳብ በላይ አትልም ብሎ ከባለቤቱ ያወቀ ቡዳ ነውን የሚተርት ሥልጣን

¹ Scholes, Robert. *Textual Power: Literary Theory and the teaching of English*. New York: Yale University, 1985. Page 18.

² ይህን በአማርኛ ጥቅም የተጠቀሙትን ስያሜ በምዕራፍ ሁለት አብራራለሁ።

ለበስ ደራሲ (writer ሳይሆን Author)³፣ ደራሲው ይህቺን ድርሰት የጻፉት ከህይወቱ ጋር በሽረራት ድርም ቢሆን የተሳሰረ ታሪክ ስላላት ነው የሚል፣ ከድርሰቷ ይልቅ በደራሲው ገላ ታሪክ ላይ የሚመሰጥና ድርሰቷን በግለታሪኩ ልክ የሰፋውን ስራ ካላለበሰኩ ብሎ የሚታገል ሃያሲ የበዛበት ዘመን ነው።⁴

እኔ ደግሞ፣ ድርሰቱን ለሕዝብ ከሰጠ ወዲያ እኔ ባልኩት ካልሆነ ድርሰቱ ነፍስ የላትም የሚል ደራሲም ሆነ ይህን የሚያጸድቅለት ሐያሲና አጨብጭቦ የሚቀበለው አንባቢ ኪነትን እንደ አንበሳ ግቢ አንበሶች በደራሲው ፍርግርግ ውስጥ ነፃነት በሚመስል አሰር ጠፍረው አስተምጠዋታል የሚለውን ሐሳብ ይገዢ እዘልቃለሁ።

የዚህ ጥናት መነሻዬ እንዲህ ያለው ቁጭት እና ድርሰትን ከደራሲው ነጥሎ ሠፊ መስክ ላይ የመዝራት እና እያንዳንዱ ዘር የሚያፈራውን ፍሬ የመቅመስ አበባውንም የመቅሰም ፍላጎት ነው።

ይህ ጥናት አውጪ ንባባዊ ትንታኔን ከሌሎች የትንታኔ ዘዴዎች ጋር አነፃፅር ግዢ በሚያሰኝል መልኩ የሚደረግ የሃሳ ሥልትን ያስተዋውቃል። የትንታኔው ዐዎቶችም ይባሉ የደም ሥርቶ የሆኑትን ቲክስትን፣ ጽሑፍን፣ በይነ ጽሑፍን፣ በይነ ጽሑፍነትንና ተናባቢነትን⁵ ለማብራራት ይሞክራል።

እነዚህን ሐሳቦች መሠረት አድርጎ ደግሞ ጦቢያ የተባለችውን የአፈወርቅ ገብረ ኢየሱስን ልብወለድ ድርሰት በአውጪ ንባባዊ ትንታኔ ያነባል፣ ያናብባል፣ ይተረጉማል።

³ "Author" የሚለውን ቃል (ጽንሰ ሐሳብ) ከሥልጣን (authority)፣ ባለንብረትነትና ይሁንኝ ብሎ ሐሳብን በድርሰቱ ውስጥ ከግስተ-ጭጥ ጋር (ከትርጉም ባለቤትነት ጋር) ግስተሰሰር የተለመደ ነው (Elam, 621)። እንደ "author" (ደራሲ) በድርሰቱ ላይ ረገጥ ቆራጭነት የተሰጠው "authority" ተደርጎ ይታሰባል። Cavallaro እንደሚያስረዳው የ "author" ሥርወ ቃል "augere" የሚል የላቲን ቃል ሲሆን ትርጓሜውም "ማሳደግ ግልጽ" ("to make grow") ወይም "ጠቃሚነት" የሚል ነው። ከዚህ የተፈጠረን/ያለን ነገር ከማሳደግ ወይም እንደ ነገር (ድርሰት) ከጠቃሚነት አልፎ የድርሰቱ አድራጊ ፈጣሪ ደራሲው ነው የሚል ቅኝት ሊይዝ ይችላል (Cavallaro, 50)። ሁለቱ የጠቃሚነት ደራሲዎች "author" የሚለውን ይህን ባለተፅዕኖ ስያሜ የጸላይነትን ከሚያመለክቱት ዘርፍ "authority" እና "authoritarian" ጋር ያስተሳስሩታል።

⁴ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የጥናቶች ጥናት ተቋም የሰነድ ስርዓት የማስተማሪያ መጻሕፍት እክል የሆኑት የዜሪቦን አስፋው የሰነድ ስርዓት መሰረታዊ ደንብ እና የመለኪያ መንግስቱ Fundamentals of Literature ወይን ረገድ ሊጠቀሱ ይችላሉ። ዜሪቦን ድርሰት አባት ወይም እናት እንዳለው በሚገልጽ መልኩ -ደራሲነት ምጥ- እንደሆነ ያስረዳል(ገጽ 8)። መለኪያ ድርሰቱን ለመሄስ የገድ የደራሲውን ማንነት ግወቅ ያሻል የሚል የሌባንገት ምክር ይሰጣል። ሐያሲ ስለደራሲው፣ ስለአነባቢው፣ ሲፅፍበት ስለነበረው ገደ እንዲሁም ስለሚወጣቸው መጻሕፍትና ሰዎች የተቻለውን ያህል ግወቅ አለበት። ፍትሃዊ ሂሳብ ለመስጠት ይህ ፅዕኖት አስረዳኒ ነው ይላል(Melakneh, 173)።

⁵ ወይን ጥናት ግንባታናግቢ/ተናባቢነትን የመገምገሙት ቃላት በሰዎቹው ትምህርት ለባቸው" እና ንግሳንት"፣ "አሳቢ" እና "ተናባቢ" የሚሉት ቃላት ካላቸው አገልግሎት ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት የለውም። ቃላቱ የገገግታው ሐሳቦች በምዕራፍ ሁለት ተብራርተዋል።

1.2 የጥናቱ ዓላማ(ዎች)

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በአውደ ንባባዊ ትንታኔ አማካይነት ጠቢያ እንደ ተክስት፣ ካሊት የትርጓሜ ቦርች (possibilities of meaning) የተወሰኑትን ማሳየት ነው።

ይህንን ዓላማ ከግብ ለማድረስ ደግሞ ተከታዮቹን ዝርዝር ዓላማዎች ማሳካት ያስፈልጋል፡

1. አውደ ንባባዊነትን በተቻለ መጠን ማስተዋወቅ፤
2. የማናበቢያ አሃዶችን (reading units)⁶ መርጦ የጠቢያን ተክስቶች እርስ በርሳቸው እንዲሁም ከሌሎች ተክስቶች ጋር ማናበብ፤ እንዲሁም፤
3. የጠቢያን ተናገሪነትን ተጠቅሞ ጠቢያ ውስጥ ያሉትን የሌሎች ተክስቶች ማሟላቶችና ወደ ሌሎች ተክስቶች የተሻገሩትን የጠቢያ ማሟላቶች በማለማት የድርሰቱን አንድምታዎች መፈለግ ናቸው።

1.3 የጥናቱ ዘዴ

ከርዕሴ ጀምሮ እንዳስተዋወቅሁት፣ የጥናቱ ማከናወኛ የአቀራረብ መንገድ አውደ ንባባዊ ትንታኔ (textual analysis) ነው። በዚህ የድርሰት መቅረቢያና መተንተኛ መንገድ አማካይነት ያለምክንያቱን የጥናቱን ዓላማዎች አሳክላለሁ።

አውደ ንባባዊ ትንታኔ እንደ አንድ ድርሰት ማንበቢያ፣ መተንተኛ መተርጎሚያ ሲወሰድ የሚጠይቃቸው ተግባራት አሉ። እነርሱም

- ሀ. ጥልቅ ንባብ (close reading)፤
- ለ. የንባብ አሃዶችን (reading units) መወሰን፤
- ሐ. ከአሃዶቹ ተነስቶ ተናገሪ ተክስቶችን መምረጥ፤
- መ. የሚተነተነውን ተክስት (ጽሑፍ) ለማናበቢያነት ከተመረጡት ተክስቶች ጋር በማናበቢያ አሃዶች አማካይነት ማናበብ፤
- ሠ. ከማናበብ ሃይቱ በመነሳት የተክስቱን አንድምታ (significance) ለማሳየት መሞከር ናቸው።

⁶ የንባብ አሃዶች የሚለውን ሃሳብ የወሰኑት የሩሲያ ልጅ ለBarthes "reading units" ከሰጡት ለቻ ነጂ ነው (የሩሲያ:1992:84)። Barthes እነዚህን አሃዶች "lexia" ብሎ ይጠራቸዋል (Barthes;2004.2) የሩሲያ እነዚህን አሃዶች ራሱ ድርሰቱ የግብን ምንነት የሚጠቅምባቸው "መጠቆሚያዎች" ይሏቸዋል። መጠቆሚያዎቹ በድርሰቱ ርዕስ፣ በቃላት አመራረጡ፣ በገጸባህርያቱ መካከል በሚደረጉ ሙግቶች፣ እንዲሁም እንደ ሞያ ግል በሚደረጉ ሐሳቦች እና በመሳሰሉት አማካይነት የሚቀርቡ ናቸው (የሩሲያ: 1992:85)።

ይህ ጥናት የቀረበበት መንገድም ይህንን መሠረት ያደረገ ነው። አስቀድሞ ጦቢያ ውስጥ በጥልቅ ንባብ በሂደት የገንባኝቸውን መዋቅሮች ተከትዬ የንባብ አሃዶቹን መርጫለሁ፤ በድርሰቷ ውስጥ የተሰሙኝን የሩቅም ይሁን የቅርብ ድምፆች ሰብስቤ ተናባቢዎቹን ተክስቶች መርጫለሁ፤ ከጦቢያ ጋር እና በጦቢያ ውስጥ የተናባቢነትና በቦታው የማስረጃው የበይነ ጽሑፋዊነት ሁኔታ ያየሁባቸውን ተክስቶች እናብቤያለሁ፤ ይህንኑ ያልኳቸውን እንደምታዎች አውጥቻለሁ።

1.4 የጥናቱ ጠቀሜታዎች

ይህ ጥናት የሚከተሉት ጠቀሜታዎች ይኖሩታል የሚል ተስፋ አለኝ፤ ጥናቱ በዋናነት እንደ ጦቢያ ያሉ፤ ታስቦባቸው በዕውቀትና በብቁ ችሎታ የተጻፉ ድርሰቶች ሊገኙ የሚችሉበት እንደ ዐይነት የትርጓሜ መንገድ ለስነጽሑፍ ተማሪዎች፤ ተመራማሪዎችና ሃያሊያን ያመለክታል።

ጥናቱ በዚህ በቀረበበት መልኩ በመሠራቱ፤ በተለይ ለጥልቅ ስነጽሑፍ ንባብ ገደ ላላቸው ተመራማሪዎች ተክስትንና ትንታኔውን በተመለከተ ከዚህም የሰፊ፤ ከዚህም የላቀ ምርምር ያደርጉ ዘንድ የሚያነታታ እንዲሁም ጥናቱን የማንበብ ሊገባላቸውና ብርታቱ ካላቸው ከአላባዎቻቸው ቆጠራ፤ ከደራሲና ድርሰት አፍአዊ ግንኙነት ዘገባ ያልወጡትንም ተመራማሪዎች ይሰጥላል። ቁም ነገር ይህ ጥናት እንደተቋጠጠ ሌላ ጥናት መቀጠሉ እንጂ መመሪያ ብቻ ሆኖ መቀመጡ አይመስለኝምና።

ከዚህ በተጨማሪ ጥናቱ፦

1. አውደ ንባባዊ ትንታኔን ከንባቡ በማሳተፍ፤
2. በጦቢያ ምሳሌ ወደ አውደ ንባባዊ ትንታኔ በመጋበዝ፤ እንዲሁም፤
3. በሌሎች ተመራማሪዎች እንዲሞሉ በሚያሹ ጉድለቶች ምክንያት መጪ ተመራማሪዎችን በመተንኮስ ረገድ በስነጽሑፍ ምርምራችን ውስጥ ፋይዳ ይኖረዋል የሚል ተስፋ አለኝ።

1.5 የጥናቱ አድማስ

ምንም እንኳን አውደ ንባባዊ ትንታኔ ሰፊ እና ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተወሳሰበ የመጣ መስክ ቢሆንም፤ የኒ ጥናት ገን ነገረ ትንታኔውን ለማስተዋወቅ ከሚያስፈልገው በላይ ነገር አወላስዕ የጉጭን ዐይን (የተወሳሰበን ክር ተርትሮ እንዳሻ ለመጠቀም ዐይኑን

እንደመፈለግ) በመፈለግ አይደክምም። ዋናው ምክንያቱም ምርምሩ አሁን ያለበትን የውስጥ-በስጥነት ደረጃ አውደገባባዊ ትንታኔን ለማያውቅ ሰው በቀላሉ ማስረዳት አለመቻሉ ነው።

ጦቢያ ደግሞ እስካሁን ከተባለላትም ሆነ ከተባለባት በላይ ገና በብዙ የምትተረጎም፣ የምትተነተን፣ እና የምታሟግት ድርሰት ትመስለኛለች። እኔ በዚህ ጥናት እስካሁን ስለ ድርሰቷ ከቀረቡት ሐሳቦች በተለያዩ መልኩ የሚለይ፣ ነገር ግን በጥናቱ ስፋት የተመጠነ ትንታኔ አቀርባለሁ እንጂ ድርሰቷን ተርጉሜ አልጨርሳትም።

ምዕራፍ ሁለት

አውደ ንባባዊ ትንታኔ

*There is nothing that does not have a mother, anything in the world, whether an idea, a living being, or a form of nature, has been generated from another idea, being, or form.*⁷

ይህ አባባል ምንም እንኳን በ“ፌሚኒዲዎ” ቅኝት የተነገረ ቢሆንም፤ ለዚህ ለትንታኔ በመረጥኩት አውደ ንባባዊ ትንታኔ ከሚነሱት መሠረታዊ ሐሳቦች ጋር ይሰማል። እነዚህ ሁለት “ፌሚኒስት” ጸሐፊዎች እያንዳንዱ ነገር እናት አለችው፤ እም ንብ አልቦ (ex nihilo) የተገኘ የለም እንዳሉት ሁሉ፤ የአውደ ንባባዊ ትንታኔ (textual analysis)⁸ እንዲ መነሻ ሐሳብ “ወጥ” (original) የሚባል አውደ ንባብ (text) የለም የሚል ነው።

በዚህ ምዕራፍ የአውደ ንባባዊ ትንታኔን ምንነትና ባህርያቱን ለማስረዳት እሞክራለሁ። ከአውደ ንባባዊነት ንልዮቶች መሠረታዊ የሆኑትን ለማስተዋወቅም እጥራለሁ። በሌላም በኩል ከጥናቱ ጋር ተዛማጅ የሆኑ ጽሑፎችን እቃኛለሁ። ጽሑፎቹ ከጥናቱ ጋር ባላቸው ዝምድና ላይ ተመሥርቼ እሞግታቸዋለሁ።

2.1 ቁልፍ ስያሜዎች

ሀ. ጽሑፍ እና “ቴክስት”

በጥናቱ ውስጥ ሁለቱም ቃላት እንደአስፈላጊነቱ ጥቅም ላይ ውለዋል። ዝምድናቸው አንዳቸው ለሌላው ስብስብ አባል መሆናቸው ነው። በሂሳብ ቋንቋ

⁷ Argüelles, Miriam and José Argüelles. The FEMININ Spacious as the Sky. Boulder and London: Shambhala Publications, 1977. Page 5.

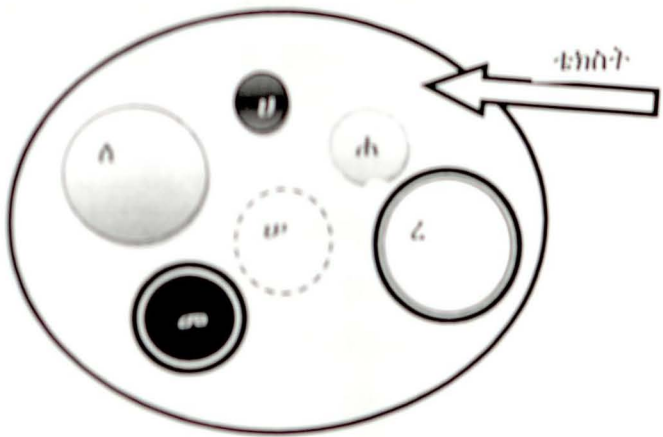
⁸ ይህ ስያሜ Textual Criticism ወይም አንዳንድ Textual Analysis እየተባለ ከሚታወቀው የቲዎሎጂ እና የፈሎሎጂ ግዢ የምርምር ዘዴ ጋር ያምታታል። ሆኖም ንባሩ ሃሰ(ትንታኔ) የሚያተኩረው የአንድን ቴክስት ትክክለኛ (ኦርጂናል) ቅጂ በመፈለግና በማረጋገጥ ላይ ነው። ትርጓሜ ነገር ማሄድም ካሉበት በዚህኛው ቅጂ ላይ መሆን እንዳለበት ይታመናል (Mowitt, 2)። በመሆኑም ምርምሩ የአንድን ሥራ የተለያዩ ቴክስቶች ዝምድና በመተንተን ለቴክስቶቹ በትክክለኛነታቸው ላይ የተመሠረተ ደረጃ ይሰጣል (Tanselle, 1273)።

ስናወራው “ጽሑፍ የቴክስት ስብስብ ንዑስ አባል ነው”።⁹ በዚህ ጥናት ቴክስት “አውደ ንባብ” የሚል ስያሜ የተሰጠው ቢሆንም፣ በ“አውድ” (ኮንቴክስት) ምክንያት ኮንቴክስቶዋል የሚል ስሜት እንዳይዘ ስል ለጊዜው የእንግሊዝኛውን ቃል ጎን ለጎን መጠቀምን መርጫለሁ።

ወደ ጋላ ላይ እንደማንሳው “ቴክስት” የሚባለው ቃል ማንኛውንም ነገር ይወክላል። ንግግርን፣ ዝምታን፣ ወረቀትን፣ ልብስን፣ ጽሑፍን፣ የቴሌቪዥን ትርኢትን ወይም የጦር መሳሪያን ሊወክል ይችላል ፊላሎ የዘርፉ ተመራማሪዎች (ለምሳሌ፣ Cavallaro, 59) ።

ጽሑፍ የምንለው ደግሞ ጠባቡን የቴክስት ስያሜ ነው። በአብዛኛው የተለመደው ቴክስትና ጽሑፍን የማየት ነገር ቢሆንም፣ በዚህ ጥናት ግን ጽሑፍ የምንለው በቋንቋ አማካኝነት በወረቀት ላይ ብቻ ያልተገደበ ህልውና ያለውን የትዕምርቶች (signs) ቅንብር ነው።

በጽሑፍ እና በቴክስት መካከል ያለውን ልዩነት በተከታዩ ሥዕላዊ መግለጫ ማየት ይቻላል።

⁹ ቤላሳብ ትምህርት set (ስብስብ) ግለት የግንኙነትም ነገር ስብስብ (a collection of things) ነው። subset ውስጥ ያለ ሌላ set ደግሞ subset ይባላል። ስለዚህም ጽሑፍ በውስጡ የራሱ የሆኑ አባላት ያሉት ስብስብ በመሆኑ ኮንቴክስት ጋር አስተያይቶ ጽሑፍ “is a subset of text” ልንል እንችላለን። ወይም ጽሑፍ የቴክስት ንዑስ ቴክስት (subtext) ነው።

በሥዕሉ ላይ እንደሚታየው፣ በፊደላት የተወከሉት ክቦች እንደ ንግግር፣ ዝምታ፣ ወረቀት፣ ልብስ፣ ጽሑፍ፣ የቴሌቪዥን ትርኢት ወይም የጦር መሳሪያ ያሉ የቴክኒቱ አባላት ሲሆኑ፣ በዚህ ጥናት ውስጥ ጽሑፍ ከእነዚህ አባላት እንደ አንዱ ይቆጠራል። ቴክኒት ጽሑፍን መሆን ቢችልም፣ በሃሳባዊው ስሌት መሠረት፣ ጽሑፍ ግን ቴክኒትን መሆን አይችልም።

በዚህም ምክንያት በጥናቱ ውስጥ ከጽሑፍ በላይ የሆኑ ሐሳቦችን ቴክኒት በሚለው ስያሜ ጠርቻቸዋለሁ። ትንታኔው በቋንቋ አማካይነት ተጽፎ የቀረበ ቴክኒት ላይ የተሠራ በመሆኑም “ቴክኒታዊ” በማለት ፈንታ “ጽሑፍዊ” ብዬዋለሁ።

ለ. በይነ ጽሑፍዊነትና ተናባቢነት

ለጽሑፍና ለቴክኒት ያሳሉት ዝምድና በጽሑፍዊ ትንታኔ ለማይቀረው የበይነ ጽሑፍዊነት አሰያሃም የሚሠራ ነው። በጽሑፍዊ ትንታኔ አካሄድ “intertextuality” የሚባል ጽንሰ ሀሳብ አለ። በተገቢ ቦታው ለማብራራት እንደምሞከረው ጽንሰ ሐሳቡ ለትንታኔ በሚቀርበው ቴክኒትና በሌሎች ቴክኒቶች መካከል ያለውን ዝምድና ይወክላል። ይህንን ውክልና እንደያዘኩ በምተነትነው ቴክኒት (ጽሑፍ) እና በሌሎች ቴክኒቶች መካከል ያለውን ዝምድና ለመግለጽ “በይነ ጽሑፍዊነት” የሚል ስያሜ ተጠቅሜያለሁ።

ከዚህ ጋር የተዛመደውን “ቴክኒቶዊሊቲ” የተባለ ሐሳብ ለመግለጽም፣ ሐሳቡ ከጽሑፍ ይልቅ ንባቡን መሠረት ያደረገ በመሆኑ “ተናባቢነት” ብዬዋለሁ። በአንድ ነጠላ “ቴክኒት” የሚጠበው ቴክኒቱን ያዋቀሩት “ትእምርቶች” (የገላጭ እና የተገላጭ ወይም የsignifier-signified) ተራክቦ ስለሆነ ተናባቢነቱ በትንታኔ የምናወጣው የተደበቀ ነገር ነው።

2.2 ጽሑፍዊ ትንታኔ (Textual Analysis)

ጽሑፍዊ ትንታኔ በ1950ዎቹና 60ዎቹ በአውሮፓ በተለይም በፈረንሳይ በተፈጠሩት የስትራክቸራሊዝምና የፖስትስትራክቸራሊዝም እንቅስቃሴዎች አማካይነት በስነጽሑፍ ላይ የታየ የለውጥ ውጤት ነው (Elam, 620)። በዚህ ዘመንም ወደ አሜሪካ እና ወደ ሌሎችም ክፍላተ ዓለም የተስፋፋ የስነጽሑፍዊ ምርምር ዘዴ ነው። ዘዴው “ተለምዷዊ” ተብሎ ከሚጠራው የሐሳብ መንገድ በተለየ የሚቆም ሲሆን በዋናነት ስነጽሑፍዊ ድርሰቶችን ለመተርጎም (ትርጓሜ ነገር ለማሄድ) ይውላል።

የዚህን የትንታኔ ዓይነት መሠረታዊ ሐሳቦች በመቀመርና በማዳበር ከሚታወቁት ተመራማሪዎች አንዱ ፈረንሳዊው Roland Barthes ነው። “Textual analysis: Poe’s

“Valdemar” በተባለ ጽሑፉ ውስጥ Barthes ጽሑፋዊ ትንታኔን በአሉታ አቀራረብ (ማለትም ትንታኔው ካልሆነው እየተነሳ የሆነውን እየገለፀ) ሲበይነው እንዲህ ይላል፡-

ጽሑፋዊ ትንታኔ የሥራውን መዋቅር ለማሳየት አይሞክርም። መዋቅርን የመዘገብ ጉዳይም አይደለም፤ የቴክስቱን ተንቀሳቃሽ አወቃቀር የመፍጠር (ከአንባቢ አንባቢ የሚለዋወጥ አወቃቀር)፤ በሥራው አንድምታ ላይ የማተኮር እንዲ። ጽሑፋዊ ትንታኔ ቴክስቱ በምን/በማን እንደሚወሰን [ወይም ገዢ ሐሳቡ ምን እንደሆነ] ከመመርመር ይልቅ [...] ቴክስቱ እንዴት እንደሚፈነዳ እና እንደሚበቃተን ለመግለጥ ይሞክራል። (Barthes; 2004, 1)⁹

በBarthes አባባል ጽሑፋዊ ትንታኔ የአንድ ሥራ (work) ቋሚ አወቃቀር ወይም ፕሎጢረሽን ናጋራያዊ ትርጉም የሚፈለግበት ዘዴ አይደለም። ይልቁንም ለጽሑፉ ጊዜያዊና “ተንቀሳቃሽ መዋቅር” ፈጥሮ ጽሑፉ እንዴት ፈንድቶ ለተለያዩ የትርጓሜ ዕድሎች ዝግጁ እንደሚሆን ማሳየት የሚቻልበት ሃደት ነው። የትንታኔው ተግባር ምን ተባለ ለሚለው ጥያቄ ምላሽ መሻት ሳይሆን እንዴት ተባለ ለሚለው ጥያቄ ምላሽ መስጠት ነው። የጽሑፋዊ ትንታኔ ተግባር ከአንድ ጽሑፍ ትርጓሜ (ጭብጥ) ይልቅ አንድምታ (signifiante) ላይ በማተኮር ይሁንኝ ብሎ የተለያዩ የትርጓሜ ቦርችን (possibilities of meaning) መክፈት ነው። ከፍቶም አዲስ ትርጓሜዎችን መፍጠርም ነው። ካሰረለንም ጽሑፉን (ሥራውን) በአዲስ መንገድ (በተዛምዶ) አንብቦ እንደገና መጻፍና ማጣቀሻውን ለሌላ ትርጓሜ ማብቃት ነው።

Barthes አንድ ጽሑፍ በጽሑፋዊ ትንታኔ አማካይነት እንዴት እንደሚፈነዳ/እንደሚፈነዳ ማሳየት የትንታኔው ተግባር መሆኑን ሲጠቅስ “ጽሑፍ ይፈነዳ ይፈነዳል” የሚል መነሻ መያዙን እንረዳለን።

ይህን ሀሳብ ከፈንዳሻ በቆሎ ጋር አነጻጽሮ ማየት ይቻላል። አንድ ጭብጥ በቆሎ አላት ሲሄደው ይፈነዳና በተጣይበት ማንከሽከሻ ሞልቶ ሊተርፍ ይችላል። አንድ ጽሑፍም የጽሑፋዊ ንባብ (textual reading) አላት ሲሄደው እንደበቆሎው ሊፈነዳ/ሊፈነዳ ይችላል። Barthes ይህን ሀሳብ ፍጥጥ¹⁰ (plurality) ብሎ ይጠራዋል።

አስተዳደሩ በጠተሰኩትና Helen Reguero Elam በጻፈችው “Textuality” በተባለ ጽሑፍ ውስጥ ጽሑፋዊ ትንታኔ በነጻ ወይም በተለምዶ ወይም የስነጽሑፍ ምርምር ላይ “ሥር ነቀል” ለውጥ ማስከተሉን ትናገራለች (ገፅ 621)። ጽሑፋዊ ትንታኔን ይበልጥ

⁹ ፍጥጥ፣ ጭነት፣ መጭነት፣ አጭዘ... (ኪግ ወልድ፣ ገጽ 717)።

ለመረዳት ከተለምዷቸው የሰነጽ ሐሳብና አጠናን ጋር ማነፃፀር ይበጃል። በመሆኑም ቀጥለን ከዚህ አንጻር የሚነሱትን ሐሳቦችና Elam “ሥር ነቀል” ያለችውን ለውጥ ጭምር እንመልከት።

የሰነጽ ሐሳብ ምርምር (Poetics) ጥንታዊም ሆነ ዘመናዊ በሚባሉ የምርምር አዝማሚያዎች ምክንያት ችግር ውስጥ ወድቆ መቆየቱን Laurent Jenny “The strategy of form” በሚል ጽሑፍ አብራርቷል። Jenny እንደችግር የቆጠራቸው የተለምዷቸው ምርምር እካሄዶች አንድን ድርሰት በሁለት መንገድ “አስገደደው” ለመተርጉም የሚታገሉ ሲሆኑ፤ እነዚህ ሁለቱም መንገዶች ድርሰቱን ከደራሲው ገለታሪክ ጋር የማስተሳሰር እና ድርሰቱን ከሌሎች ሰነጽ ሐሳብ ዓይነቶች ካልሆኑ የትምህርት ዘርፎች (ለምሳሌ ከታሪክ፣ ከሶሲዮሎጂ፣ ከሳይክሎሎጂ) በውስጥ በመጡ ዘዴዎች የማገዛብ መከራዎች ናቸው (Jenny, 38)።

በተለምዷቸው የሃሳብ/ገባብ እካሄድ አንድ ድርሰት አንድ ዋና ጭብጥ አለው ተብሎ ይታመናል። እንዲያውም ያ ጭብጥ ደራሲው ለያስተላልፍ የፈለገው መልዕክት እንደሆነ ይታሰባል። ስለዚህም የድርሰቱ ጭብጥ ወሳኝ ደራሲው ነው። ሃያሲያንና አንገቢያንም ያንን የደራሲውን ዓላማ (“The author’s final intention” የሚባለውን) በመፈለግ ይታገላሉ። ሲገኝም ጽሑፉን የደራሲው ጥገኛ ያደርጉታል።

የደራሲውንና የጽሑፉን ገንኙነት ለጊዜው እናቆየውና የተለምዷቸው ሃሳ (የሰነጽ ሐሳብ ምርምር) ባህርያት የሆኑ (የተባሉ) ሌሎች ሃሳቦችን እናንሳ። Elam የተለምዷቸው ሃሳ መሠረተ ሃሳቦች ያለቻቸውን ነጥቦች እንመልከት፦

1. ቶንቶ ቶሚ ትርጉም መፍጠር ይችላል፤
2. ይኸውም ትርጉም በአንድ ቅርፅ (form) ተወስኖ ይኖራል፤
3. ከሆኖ ይህንን ትርጉም ይፋ ዝጠራል፤
4. ሥራው መቋቋሚ አለው፤ ውጥረቶቹና የተፈጠሩ ግራ አጋቢ ነገሮች መፍትሔ ያገኛሉ።
5. ሃሳ ከሰነጽ ሐሳብ ተነጥሎ የሚኖር ነው።

በጊላ በይነ ጽሑፍነትን በተመለከተ ሳብራራ እንደምጠቅሰው Elam እነዚህን መሠረተ ሀሳቦችን ከጽሑፍ ትንታኔ ጋር አስተሳስራ ታቀርባለች። እንዲያውም ለአያንዳንዳቸው ያላሽ የሚሆኑ ሌሎች ሰባት ነጥቦችን ትዘረዝራለች።

ለምሳሌ የቶንቶ ቶሚ ትርጉም የመፍጠር አቅም በተመለከተ ተቃውሞዋን ስታቀርብ የቶንቶ ዘረዳዎችን (Arbitrariness) በራሱ ሥፍር ቁጥር የሌላቸውን ትርጉሞች እንደሚያመጣ በመገለፅ ቶሚ ትርጉም መፍጠር አይችልም ብላለች።

የትኛውም ጽሑፍ መቋራ ወይም መፍትሄ (resolution) የለውም ባይ ናት። የዚህ ምክንያቱ ደግሞ የጽሑፎች በይነ ጽሑፋዊ ተዛምዶ ነው።

ቴክስቶች መዝጊያ ወይም መቋራ (መፍትሔ) የሌላቸው ያላለቁ ጽሑፎች ናቸው። የትኛውም ቴክስት ራሱን ችሎ አይቆምም፤ እያንዳንዱ ቴክስት ራሱን ችሎ የመቆሙን ብዥታ የሚሸሩና ያለማቋረጥ ወደ ሌሎች ቴክስቶች የሚያመላክቱ በሚታዩ ወይም በማይታዩ ማጣቀሻዎች የተሞላ ነው።

(Elam, 621)¹⁰

በበይነ ጽሑፋዊ ትንታኔ በአንድ ጽሑፍ ውስጥ የምናገኘው የጽሑፉን ቋሚ ትርጉም ሳይሆን በአንድ ጽሑፍ ውስጥ የሚገኘውን "አንድምታውን" ነው። ጽሑፉ በግላጭና ተግላጭ ብቻ ሳይሆን በበይነ ጽሑፍ ("intertext") ጭምር የሚገነባ በመሆኑ ትንታኔው የእነዚህን ተናባቢነት ማየት ላይ ያተኩራል። ሥለዚህም ትርጉሙ ጽሑፉ (ቅርጽ በተባለው) ውስጥ ተወስኗል መባሉ በጽሑፋዊ ትንታኔ ተቀባይነት የለውም።

በElam ትንታኔ መሠረት ስነጽሑፋዊ ሂስ ከስነጽሑፍ የተነጠለ ሳይሆን እንዲያውም የሚተነተነው ጽሑፍ ነፃነት ነው።¹¹

በመጨረሻ የምጠቅሰው የደራሲውንና የትርጉሙን ግንኙነት በተመለከተ Elam ያተረጎመውን የተቃወሙ፣ ግን ደግሞ ጽሑፋዊ ትንታኔን የሚወክል ሐሳብ ነው። Elam ደራሲው የጽሑፉን ትርጉም መቆጣጠር አይችልም ትላለች። ለዚህ ምክንያት ያደረገችው ደግሞ ተደም ብላ የጠቀሰችቸውን የቋንቋን ዞረቀዳዊነትና ጽሑፍ ራሱን ችሎ መቆም አለመቻሉን ነው።

በጽሑፋዊ ትንታኔ ቅኝት ድርሰቱ (ጽሑፉ) ከደራሲው ተነጥሎ ቢያንስ ለትንታኔ የሚረዱ መጠቆሚያዎችን መያዝ መቻሉ ይታመናል።¹² ደራሲውን በልጁ ላይ ሙሉ ሙብት አለኝ እንደሚል አባት መቀበልን ይህ ዘርፍ ያነውረዋል። ከዚህ ይልቅ የደራሲውን ተቋማዊ ግንኙነት "መገደል" ተመርጧል። በ Elam የተጠቀሱትን የBarthesን "there is no father author" እና የDerridaን "writing is an orphan"

¹⁰ ቴክስቱ በድንቁ የሚተናበርና የሚተርብ እንደመሆኑ ግላጭ (signifier) እና ተግላጭ (signified) ይኖራታል። የግላጭ ተግባር ይህን የመገለጥ መገለጥ ሂደት (signification) መሠረት አድርጎ የጠፋውን ተግላጭ መረለገ፣ የ"ሲግኒፊኬንሽ" ሂደት እንዲቀጥል በማድረግ የቴክስቱን አንድምታ (signifiante) ግድግዳ ነው። ድርሰቱ ራሱን ችሎ የሚቆም ባለመሆኑ ሂሳ ድርሰቱን ከዘመድ አዝማድ ጋር አገናኝቶ ሙሉ ሊያደርገው የሚችል የስነጽሑፍ ነፃነት እንደ ንጥል አይሆንም።

¹¹ ነው ከራሱ ላይ የሚሰጠው የዘመናዊ ሂስ አተገባሪዎች ደራሲውን ድርሰቱ ውስጥ ለማግኘት ወይም ድርሰቱን በደራሲው በኩል ለመረዳት የመሞከርን አዝማሚያ እንደ የሎጂክ ችግር ቆጥረውት "Intentional Fallacy" ባለው ጠርተውታል (Lye, 2-3)።

የሚሉ ሀሳቦችን ማንሳት ይቻላል (Elam,1277):: Dani Cavallaro እንደሚለው ጽሑፎች የግለሰብ ደራሲዎች ንብረቶች አይደሉም:: ከእሱ ተነሣሪው ደራሲው የሚለውን ብቻ ሳይሆን የቋንቋ ዘፈቀዳዊነት በሚፈቅድላቸው መሠረት ራሳቸው ከሌሎቹ "ክስቶች" ጋር ተናብደው የሚፈጥሩትን ጭምር ነው የሚነግሩን (Cavallaro,60)::

በደራሲ-ጽሑፍ ግንኙነት ከሚነሱ፣ በተለይ የፖስት-ስትራክቸራልዝም፣ አቋሞች ጉልህ ስፍራ የሚሰጠው Barthes "ደራሲው ሞቷል" ያለው አቋም ነው:: "እንደ ተቋም (ሲታይ) ደራሲው ሞቷል፣ መደቡ፣ ግለታሪካዊ ሰብዕናው የሉም፣ (ሥልጣናቸውን) ተነጥተዋል፣ ከእንግዲህ የሰነጽ ጽሑፍ ታሪክ፣ ትምህርትና የሕዝብ አስተያየት የሚፈጥሩትና የሚያድሱትን (የደራሲውን) ጌቶች አባትነት በሥራው ላይ ማሳረፍ አይችሉም" (Barthes 1976, 27)¹¹::

ከዚህ ጥቅስ "ተቋም"ን እና "የደራሲውን ሥልጣን" የተመለከቱትን ሀሳቦች ይዘን እንተገባለን:: Barthes ሞተ የሚለን የደራሲውን ተቋማዊ ማንነት ነው:: Barthes የደራሲውን ተቋማዊ እንጂ ግለሰባዊ ማንነት እንደማይቀበል Terence Hawkes ይነግረናል:: ደራሲ የባህል ውጤት በመሆኑ፣ በባህላዊ እሴቶች፣ ሥርዓቶችና ልማዶች የተገነባ እንደመሆኑ የእሱ ጽሑፍ የእሱን ነጠላ ርዕይ ብቻ እንደያዘ ሆኖ ሊታይለት አይችልም (Hawkes, 119-120) ::¹² የደራሲው ርዕይ (ትርጓሜ) ድርሰቱ ሊኖሩት ከሚችሉት የትርጓሜ ዕድሎች አንዱ ብቻ እንጂ የመጨረሻው ትርጓሜ አይደለም፣ Barthes የደራሲውን ተቋማዊ ሞት ካረፈ በኋላ "እኔ በምፈልገው መልኩ ግን ደራሲው ለትንታኔ አስፈላጊ ይሆናል" የሚል ሃሳብ ማክሱ ደራሲው በፍፁም ለትርጓሜው ሃደት ጠቃሚ አይደለም ግለት እንደማይቻል ጠቋሚ ነው::

የደራሲው ተቋማዊ ህልውና ለጽሑፉም ተቋማዊነት ይሰጠዋል፣ ምክንያቱም ጽሑፉ የሚገነባው ደራሲው ከነፃ ለሆኑት በወረሳቸው መሰረተ ሃሳቦች ስለሆነ ነው::¹⁴ ስለዚህ ጽሑፉ የአንድ ግለሰብ ውሱን ርዕዮተ ዓለም ማስተላለፊያ መሆኑ ይቀርና ራሱ ደራሲውን ያፈራው ባህል ውጤት ይሆናል:: ርዕዮተ ዓለሙም ይሰፋል:: እንዲህ ከሆነ

¹¹ ዘይን ጽሑፍነትን በደርሰት ግጥምነት እንደሚጠቀም የሚገልጸው ደራሲ አዳም ረታ የደራሲን ተቋማዊነት ጭራ ምላሌ ሲያጠራ እንዲህ ይላል፡-ስንወለድ ቋንቋ ዘዩና ፊደል ያለበት ህብረተሰብ ውስጥ ነው የምንመጣው:: ተረት የግጥም ተረት እንብዞ ወይም ሰምቼ ነው:: የተረት ጉርሻ በጉንጨዩ ደጃ አለተወለድክም:: ወይም እትባሉ ላይ ቋንቋ አልወጣሁም:: በተለያየ መልክ ደራሲው ራሱንና ውጪውን ነው:- (አዳም፣ ገፅ 3)

¹² "Yac'h euzellat eo rann-kelc'h Terc'hac John Lye f'edc'ho'edev'ez' d'la'ne' f'Heidegger'z "ቋንቋ ደናገርና እንደ እንደራሪው" የሚል አጠቃላይ ጠቅላላ፣ ቋንቋ የባህላዊ ትርጓሜዎች መጋዘን ነው" ይላል:: ወይም ምክንያት የደራሲው ሐሳብ(authorial intention) ቋንቋ በባህሪው በሚቀድዳቸው የትርጓሜ ግንዛቤ ውስጥ ይካተታል እንጂ፣ ግለሰባዊ የሚባል ትርጓሜ አይኖርም(Lye, 4)::

ደግሞ የደራሲው መደብ ወይም በህይወት ታሪኩ ላይ የሚዘረዘር ማንነቱ በጽሑፉ ላይ ሥልጣን አይኖራቸውም።

ይህ የደራሲው "ሞት" እና ሥልጣን አልባነት በአንጻሩ ለጽሑፉ የመናበብና የመፍታታትን ሥልጣን ይሰጣል። ለአንባቢው ደግሞ (እንደአንባቢው ልምድ ቢወሰንም) ምናልባትም በደራሲው ያልተገመቱ የትርጉም አማራጮችን ይሰጣል። ለዚህ ነው Peter Jones ፕደራሲ ሞት ሕዝቡን ስለምንም ነገር እሱን ከማማከር ያላቅቃቸዋል።" የሚለው (Jones, 189)።

በዚህ ረገድ የናስ እድማሱ "ህዳስ አለማዩሁና የማህበራዊ ሃሰ ሥልታቸው" በተባለ ጽሑፋቸው መንደርደሪያ ላይ ያነሱትን ሃሳብ መጥቀስ ተገቢ ነው።

አንድን ልብ ወለድ ስናነብ፣ በተለይ ሙያውን በሚያውቅ ከያኒ ተሟልቶና ተሰንግሎ የተረበ ድርሰት ከሆኑ የደራሲውን ማንነት ማወቅ፣ የደራሲነት ሥልጣኑን መማፀን፣ ባለቤትነቱን በምስክርነት መቁጠር ሳያስፈልገን ድርሰቱ ራሱ ስለ ገቡ ምንነት በአወቃቀሩ፣ በቃላት አመራረጡ፣ በገፀባህርያቱ መካከል በሚደረጉ የሐሳብና የንግግር ልውውጦች፣ እንደዋሃ ጣል በሚያደርጓቸው ነገሮች፣ ከራሳቸው ጋር የሚያደርጓቸው የገሊናና የልቡና ሙግቶች ወዘተ... ይህን የሚተርጉሞቹው እያሉ መጠቀሚያዎች አሉ።

(ገጽ 85)

የደራሲውን ተቋማዊ ማንነት እንደሞተ ቆጥረን ድርሰቱ ራሱ በቋንቋው፣ በአወቃቀሩ፣ በምልልሱ፣ በተለያዩ ዓቢይና ንዑሳን ትዕይንቶቹ የሚነግረንን እያዳመጥን፣ በመጠቀሚያዎቹ አማካኝነት ከሌሎች ተክስቶች ጋር እያናበብን ልንረዳውና ልናፍታታው እንችላለን። ወደዚህ ለመድረስ የጽሑፍን ጽሑፋዊና በይነ ጽሑፋዊ ባህርያት መረዳት ያረጋጋል።

ሀ. ጽሑፋዊነት እና/ወይም በይነ ጽሑፋዊነት

የጽሑፋዊ ትንታኔ ምሶሶ ከሆኑት ሐሳቦች አንዱ የሆነውን ጽሑፋዊነት ወይም በይነ ጽሑፋዊነት ለመተንተን የጽሑፍን ምንነት አስቀድሞ መረዳት ያስፈልጋል። በዚህ ጥናት ጽሑፍ የሚለው ቃል የሚወክለው የእንግሊዘኛውን "ተክስት" (በጠባቡ) ሲሆን፣ በትርጉሙም፣ በተለይ በዚህ አውድ፣ ድርሰት ከሚለው ቃል ጋር ተመጣጣኝ ነው። ቃሉ በቋንቋ የተረበውን ልብወለድም ሆነ ሊ-ልብወለድ፣ ወይም ግጥም የቀረበበትን መዋትር ይወክላል።

ጽሑፍ በጽሑፋዊ ትንታኔ ያለውን ትርጓሜና ባህርያት ለማስረዳት Barthes “From Work to Text” በሚለው ጽሑፍ ስነጽሑፋዊ ስራ-(work) ከሚባለው ሐሳብ ጋራ እያንጻጸፈ አቅርቧል። ለBarthes ግዑዝ (ቦታ የሚይዘው) አካል፣ ማለትም መጽሐፍ “ሥራ” ሲሆን፣ ጽሑፍ ግን የሚተደሉጂ መስክ ነው፣ ረቂቅ ነው። ሥራ በቤተ መጻሕፍት መደርደሪያዎችና በኮታሎች ላይ ሊታይ የሚችል ሲሆን፣ ጽሑፍ ግን አራሱን የሚገልፀው በተወሰኑ ደንቦች አማካይነት ወይም ከነዚህ ደንቦች በተቃራኒ ነው። ሥራ በእጅ የሚያዝ ሲሆን፣ ጽሑፍ ግን በቋንቋ የሚቀርብና እንደ ሀቲት (discourse) ብቻ መኖር የሚችል ነው (ገጽ 74) ።

እስካሁን ከቃኝናቸው የBarthes ሀሳቦች መረዳት የምንችለው ጽሑፍ (text) የሚባለው እንደ ወይም ብዙ ሐሳቦች የቀረቡበትን የምልክቶች ሥርዓት (sign system) እንደ መጽሐፍን አይደለም።

ይህንን ወሰንን የገደበ ማብራሪያ እንዳለ ይዘን Cavallaro “የ-ቴክስት” አጠቃላይ ምንነት በተመለከተ የሚያቀርበውን ገለጻ እንመልከት። Cavallaro ከእርሱ የተደሙተ መራማሪዎችን ሃሳብ ጨምቶ ሁሉንም ነገር እንደ ቴክስት መቁጠር ይቻላል ይላል።

የግስታወቂያ ሰሌዳዎችና ጥቁር ሰሌዳዎች፣ ጠብመንጃዎችና የመመረቂያ ካባዎች፣ ስታቲስቲክስና ሀውልቶች ሁሉም በተለያዩ መንገዶች ቴክስቶች ሁሉም ነገር እንደ ቴክስት ሊቆጠር ይችላል። ቴክትሮችና የምግብ ማቅረቢያዎች፣¹⁵ ናቸው። ማለትም፣ ምንጊዜም ለተለያዩ ገባቦችና ትርጓሜዎች የተዘጋጁ ነገሮችና መረጃዎች ናቸው።

(Cavallaro; 59)¹⁶

Barthes በዚህ የ-ቴክስት ሠፊ ብያኔ የሚሰማ ይመስላል። በተለይ በPaul Cobley እና በLiliza Jonsz Introducing Semiotics ውስጥ እንደሚታየው ተላዊ(ጽሑፋዊ) (verbal) እና ታላዊ ያልሆኑ (non-verbal) ቴክስቶችን፣ ለምሳሌ ግስታወቂያዎችን፣ የገጽ ትግል ውድድር፣ እንዲሁም ፀጉር የማስተካከልን ሃይት

¹⁵ በProbyn “Beyond Food/ Sex” እንደሚጠቀሰው Barthes ምግብ አመጋገብ የሥልጣን ግንኙነትን ያሳያል ይላል። ምግብ ራሱን ከሁኔታዎች ጋር የሚያወጥ ባህርይ እንዳለውና ከነገረ ሥልጣን ጋር እንደሚጻጸፍ ለገልጽ፣ “food is always bound to values of power” ይላል(ገጽ 158)። ምግብ ሆኖ ከመሙላት ያለፈ ቀጥጥር ለውጥ። ለምሳሌ ጎረቤቶቻችን ሽንኩርትም ይሁን ዶር ለማረድ ደጃፋችን ላይ ማተኛ ይላዋ የሚያፋውብን፣ ወይም ቤታቸው ጠርተውን የደብረሲናዎን ካቲላ በላይ በላይ እየተደረገ ገመት ሙሉ ማረፊያ እየተጠረጠሩ በገጥ ደንብ ብረያቸው ውስጥ ስለተቀመጠ ውስኪ የግብርብ፣ ወይም ለሴት ሠራተኞችን ትራፊኖችን የምናበላው፣ ወይም ከ(ቀ)ርፋፋ ልጃችንን “እንደ ወገር ፀላ ፀላ እድርን እንደ ባለን የምንቀጣው፣ ወይም ደግሞ ሰዎች ፓስታና እንጆራ በሽር ወጥ ተላቅሎ ለሌላ የምንጸጸፈው።...ምግብን ከምንትክትክ ጋር ያቆራኝ ለንሰለት ቢኖር ነው። Barthes ምግብን ቴክስት ያለው ለእንዲህ ያሉ ምክንያቶች ይመስለኛል።

ይተነትናል። ነገር ግን የዚህ ጥናት ትኩረት ጽሑፍ በመሆኑ ሰፊውን የቴክስት ብያኔ እጅግም አልጠቀምበትም።

Elam እንደ Barthes ሁሉ "Textuality" የተባለው ጽሑፍ ውስጥ በሥራ እና በጽሑፍ መካከል ያሉ ልዩነቶችን በመዘርዘር የፖስትስትራክቸራሊዝም ቁልፍ ሐሳብ ነው ያለቻቸውን የጽሑፍዊነት ባህርያት ትገልጻል። ጽሑፍዊነት በሌላው ጽሑፍ እንደምትናገረው የበይነጽሑፍዊነት እቻ ስያሜ ነው። "የሥራ" ጽንሰ ሐሳብ... የልሊቱን ምንጭ (transcendent source) ትርጉም፣ እንደነትና፣ ሥልጣን ያካትታል። ሥራ ምሉዕ ነው፣ ቦታ ይይዛል፣ በከያሊው የፈጠራ አቅም የተፈጠረ፣ ትርጉሙም በጊዜ ሆነ በባህል የማይለወጥና ቋሚ ነው" (ገጽ 1276)።

ይህንን አስተዳደር በBarthes የጽሑፍ ብያኔ አማካይነት ያሳያሉትን ንዕስር በሌላ ሙሉ የምጠቀምበት ጽሑፍዊነትን ይበልጥ ለማብራራት ስለሚረዳኝ ነው። የElam ግንጦሪያ የሆነው የሥራ ጽንሰ-ሐሳብ አስተዳደር ለጽሑፍ ካቀረብኳቸው መግለጫዎች የተቃረኑ ነጥቦች ይዟል። በጥቅሱ ውስጥ "ሥራ" ባለቤት እንዳለውና በጊዜና በባህል የማይለወጥ ቋሚ ትርጉም እንደያዘ ተገልጿል። እነዚህ ሁለት ነጥቦች በጽሑፍዊ ትንታኔ ተተባይነት እንደሌላቸው ቀደም ብዬ ለማብራራት ሞክራለሁ።

ሌላው በጥቅሱ ውስጥ የምናገኘው ነጥብ የሙሉነት ጉዳይ ነው። በElam እምነት "ሥራ" ሙሉ ነው። ጽሑፍስ? ይህን ጥያቄ መመለስ ወደዚህ ጥናት መሠረታዊ ሐሳብ የሚመራን በመሆኑ በElam ምላሽ እንጀምረዋለን።

Elam ምሉዕ ከመሆንና ካለመሆን አስተዳደር የጽሑፍን ሕልውናና የትርጉሙን የደራሲውን ነገር ታነሳለች። ቴክስት በሌላ በኩል፣ ትርጉሙን የሚያረጋግጥ ወይም የበላይነት የሚሰጠው ውጫዊ አመንጪ ወይም ምንጭ ሳይኖር በጽንድ ውስጥ ጎዳ የጽንድም ማገደር ይሆናል (ገጽ1276)።

ጽሑፍ እንደ "ሥራ" ገዘፍ ነስቶ (እካል ኖርት) ቦታ አይዝም። ህልውናው፣ በጽንድ፣ ግዛቱም ጽንድ ነው። ትርጓሜውን የሚያረጋግጥበት ወይም የሚያፀናልት እንደ ምንጭ የለውም። እንዲህ ከደራሲው ተነጥሎ ራሱን ችሎ መኖሩ ከምሉዕነቱ የመጣ ይሆን?

የElam ምላሽ አሉታዊ ነው። ሙሉ የሚባል ጽሑፍ የለም። "የትኛውም ጽሑፍ ምሉዕ አይደለም። እያንዳንዱ ማብቂያ በሌለው የውጥነት እጦት ድግግሞሽ ውስጥ የሌሉች ቴክስቶችን ጽናዎች ወይም "ትራቶች" ይይዛል።" ትላለች Elam (ዝኒ ከማሁ)።

Cavallaroም ተመሳሳይ ሐሳብ አለው። በራሱ "የቦታ" የሚባል ጽሑፍ የለም ባይ ነው። "በራሱ ምሉዕ እና በራሱ ብቻ የሚቆም ቴክስት የለም። በርግጥም ቴክስቶች

ሁልጊዜም ሌሎች ተክስቶችን ይመጥጣሉ፤ ይለወጣሉ። የሚገነቡት ሌሎች ተረኮችና ድምፆች ከሚተዋቸው ዳናዎችና ማሚቶዎች ነው። በመሆኑም የጥቅሶች ድር፣ የጥቁምታዎች ስብስብ ሊባል ይችላል" (Cavallaro, 60)[†]።

Elam ጽሑፍ በራሱ ሙሉ አለመሆኑን እና በሌሎች ቀዳሚ ተክስቶች ዳካዎች የተሞላ መሆን ጽሑፋዊነት (textuality) ትለዋለች። ነገር ግን መልሳ "Intertextuality" በተባለው ጽሑፏ ውስጥ ደግሞ በይነ ጽሑፋዊነት (intertextuality) እንደሚባል ትገልጻለች። ከጽሑፍ ባህርያት የሚመነጨውን የጽሑፎች/የተክስቶች እርስበርስ መጋመድ ለመጀመሪያ ጊዜ በይነ ጽሑፋዊነት ብላ የሰየመችው Julia Kristeva መሆኗ ይጠቀሳል። በ1966 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ) ቃላቱን ስታጣምር ዓላማዋ በሁለት የተለያዩ ተክስቶች መካከል ያለውን ተደጋጋሚነት (interdependence) መግለፅ ነበረ (Cavallaro, 60)።

በይነ ጽሑፋዊነት ሙሉ ብቻ ሳይሆን "አዲስ-ወጥ" የሚባል ጽሑፍ የለም የሚል መሆኒት አለው። ሐሳቡ ጽሑፍን ብቻ ሳይሆን ማንኛውንም ተክስት የሚወክል ነው። በWolfeys አባባል መጽሐፍ ቅዱስም ሆነ የፕሌቶ ጽሑፎች አዲስ- ወጥ አይደሉም፤ ምክንያቱም ክንሱ በሚቀድሙ ተረቶች (stories)፣ ተረኮች (narratives)፣ ሐሳቦች (ideas) እና ጽንሰ ሐሳቦች (concepts) የተሞሉና እነሱንም የሚጠቅሱ ናቸው (Wolfeys, 119)።

Kristeva "በይነ ጽሑፋዊነት" ስትል ምን ማለቷ እንደሆነ ለመረዳት በWolfeys የተጠቀሰውን ገለጻዋን እንመልከት፤ ከአንድ ስርአተ ምልክት ("Sign-system") ወደ ሌላው የመሸጋገርን ሂደት በመግለፅ ትጀምራለች።

ከአንድ ሥርዓተ ምልክት ወደ ሌላው የሚደረገው ሽግግር በመተካትና በማመቅ የሚመጣ ነው። ምናልባትም ከተመሳሳይ ገላጭ ምልክቶች የተቀናበረ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ በጽንጽ ውስጥ ሽግግር የተደረገው ከትረካ ወደ ተክስት ይሆናል። ወይም ከተለዩ ገላጭ ምልክቶች በውስጥ የተገኘ ይሆናል። ለምሳሌ ከትዕይንተ ካርኒቫል¹⁶ ወደ ጽሑፋዊ ተክስት የሚደረግ የቦታ ለውጥ።

(Wolfeys, 119)[¶]

[†]Wolfeys የተለያዩ ደረጃዎችን ወትሶ እንደሚያሳዩው፤ ካርኒቫል በማንበረሰብ ውስጥ ያለን የሥልጣን የረድድ በጊዜያዊነት የሚረሰብ ፈቃድ ያለው፤ ሳት፤ ፈቃታ፤ እርግግናች፤ ትጥጥሮች (በአቶ ወንድወሰን ለፀ Aparadov የተሰጠ ለፊ ስም) እና የተለያዩ የጎዳና ላይ ትርጓሜዎችን የሚያነትት ሐቲት ነው። Terry Eagleton ካርኒቫል «ለሌሎች ላይተር ሊጃንሳ ያለው ነው» ይላል። «በገና ጨዋታ አይቆጠም ጌታ» እንደግልጽ ይመስላል። (Wolfeys, 25-30)

በKristeva ማብራሪያ መሠረት በይነ ጽሑፋዊነት ከአንድ ሥርዓተ ምልክት (System of signs) ወደ ሌላ ሥርዓተ ምልክት የመተላለፍ “ሂደት” እንደመሆኑ፤ ለቃሉ የቦታ ለውጥ (transposition) ብላም አማራጭ ስያሜ ታቀርባለች። በጥቅሉ ውስጥ ባቀረበችው ምሳሌ መሠረትም ሥርዓተ ምልክት የምትለው ተክስትን መሆኑን እንረዳለን (Jenny, 39)። ስለዚህ እያንዳንዱ ተክስት በዚህ የበይነ ጽሑፋዊነት “ሂደት” የተገኘና በሌሎች ተክሶች ወደፊት የሚጠቀስ ወይም የሚካተት የበይነ ጽሑፋዊነታቸው ትንጣት ነው።

በይነ ጽሑፋዊነት አይቋረጥም። Elam የበይነ ጽሑፋዊነት መሠረተ ሐሳቦች ናቸው ካለቻቸው ሰባት ነጥቦች በአንዱ፣ ጽሑፎች በባህርያቸው ምክንያት ያለማቋረጥ በበይነ ጽሑፋዊነት ሂደት እንደሚያልፉ ታስረዳለች (Elam, 621)።

Kristeva ቃላቱን አጣምራ ስያሜውንና የሚወክለውን ሀሳብ ባስተዋወቀችበት አንድ ጽሑፍ ውስጥ በስያሜው አጠቃቀም ላይ የነበራትን ቅሬታ ትገልጻለች። ቅሬታዋም እንዳይች “በይነ ጽሑፋዊነት” እንዲወክል የተፈለገውን ሐሳብ ባለመረዳት፤ ስያሜውን ከጽሑፍ ምንጭ ጋር አምታተው መጠቀማቸው ነው። በዚህም ምክንያት የተላላተ ትርጓሜ እየተሰጠው በመጣው በ“intertextuality” ምትክ “transposition” የሚባል ስያሜ ጥቅም ላይ እንዲውል ሐሳብ አቅርባለች (Wolfreys, 199 እና Jenny, 39)።

Barthes በስነ-ሰው “From Work to Text” በተባለው ጽሑፍ ውስጥ ይህንን የ(Kristeva) ቅሬታ ተጋርቶ በይነ ጽሑፋዊነትን ያብራራል። አንድ ጽሑፍ ከሌላ ወይም ከሌሎች ጽሑፍ (ዎች) ጋር ያለውን በይነ ጽሑፋዊ ተዛምዶ ይዘው ለትንታኔ የተረበውን ጽሑፍ ከበይነ ጽሑፍ የተቀዳ (የተሰረቀ) እንደሆነ፣ እንዲሁም በይነጽሑፍ ወይም ደራሲው፣ የጊለኛው ጽሑፍ ወይም ደራሲ ተፅዕኖ እንዳሳደረበት ለሚቆጥሩ ወገኖች ግረግሪያ ጭምር የሚመስል ገለጻ አቅርቧል።

እያንዳንዱ ተክስት፣ ራሱ የሌለ ተክስት በይነ ጽሑፍ እንደመሆኑ፣ ከተክስት ምንጭ ጋር መቻቻታት የሌለበት፣ የበይነ ጽሑፋዊነት አካል ነው። የአንድን ሥራ “ምገጫን” እና ያደረበትን ተፅዕኖ መፈለግ የአጥንት ቆጠራ¹⁷ ልማድን

“ወገኖች ውስጥ አጥንት ቆጠራ” ያለት “Illation” የተባለውን ነው። ቃሉ በጥቅሉ አውድ ያለውን ትርጉም ለመረዳት የተለያዩ መግገቦች ቃላትን ሳንሰጥ፣ ሁሉም የአንድን ልጅ “ሕጋዊ አባት” ከማረጋገጥ ወይም የአንድን ልጅ የአንድ ሰው (ወንድ) ልጅ ከመሆን ጋር ያያይዙታል። በጊላ መገመት የቻለኩት Barthes “myth of Illation” ፍሉ በአሉታ ያቀረበው፣ በሰው ልጅ ማገበራዊ የነገር ሥርዓት ውስጥ ሃላፊ ልጅ የመጣል፣ ሃጥን ልጅ ነው” ተብሎ የመጠየቅ አባዜ በስነጽሑፍ ሂስ ላይ ያለውን ተፅዕኖ ጥንተ መረጃን ነው። እነዚህ የታዩት እነዚህ ሃሳብ ወይም የአገገፍ ስልት ሠርቋል፣ ወይም

ማሟላት ነው። እንደ ቲክስት የተገነባቸው ጥቅሶች ዕውቅ ባለቤት የሌላቸው፣ ሙሉ በሙሉ እንደነበሩ ሊመለሱ የማይችሉ፣ ነገር ግን የተነሱ ርቀው። እነሱ ትእምርተ ጥቅስ የሌላቸው ጥቅሶች ናቸው።(Barthes, 77)[†]

በይነ ጽሑፋዊነትን በተመለከተ መነሳት ያለበት ሌላው ሃሳብ Textuality: W.H.Auden's "Musée des Beaux Arts" በሚል ጽሑፍ ውስጥ ያገኘሁት የMichael Riffaterre ሀሳብ ነው። Riffaterre ስለ በይነ ጽሑፋዊነት ሲገልፅ ቀድሞ በነበረው ተዳሚ ጽሑፍ (ጽሑፍ-ቀ) እና በአዲስ ጽሑፍ (ጽሑፍ-አ) መካከል ያለውን ተግባራዊ ዘምድና ያብራራል። ጽሑፍ-ቀ በይነ ጽሑፍ ለጽሑፍ-አ ማፍታቻነት የሚሆኑ መጠቀሚያዎችን እንደሚሰጥ ይጠቅሳል፤ እንዲህ ባለው ዘምድና ግን ጽሑፍ የበይነ ጽሑፍን ሀሳብ በሌላ አገላለጽ ያቀርባል ወይም ለበይነ ጽሑፍ ሙዳዩ ቃላት ይሆናል ግለት አለመሆኑን ያስረዳል። ይልቁንም በይነ ጽሑፍ (ጽሑፍ-ቀ) እና ጽሑፍ(ጽሑፍ-አ) ያላቸው ዘምድና የተለየ ነው። "በይነ ጽሑፍ ሌላ ቲክስት፣ ወይም የሌሎች ቲክስቶች ትረት ነው (ወይም የሶሻላይዘቱ ቲክስት መሰል ክፋይ) ሆኖ፣ እያንበብነው ካለነው ቲክስት ጋር ቃላትንና መዋቅሩን የሚጋራ ነው። በይነ ጽሑፍ የራሱን ሞክሮዎች የሚፈጥርበትን አርእስ ይወክላል" (Riffaterre, 2)^{††}።

ስለዚህ Riffaterre በይነ ጽሑፋዊነትን የሚያየው ከጽሑፍ ባለሞክሮችነትም (Variation) ጋር ነው ግለት ነው። ጽሑፍ-አ በተወሰነ ደረጃ የጽሑፍ-ቀ ሞክሮ መሆኑ ነው ለሁለቱ ጽሑፍች በይነ ጽሑፋዊ ተዛምዶ የሚሰጣቸው። Riffaterre ቀዳሚውን ጽሑፍ ለተከታዩ "አርእስ" (Model) ነው ይበለው እንጂ አዲሱ ጽሑፍ የተዳሚው ለሆኑ ነው የሚል ሃሳብ አልሰነዘረም።

በይነ ጽሑፋዊነት የእያንዳንዱ ጽሑፍ ባህርይ መሆኑን እስካሁን ከተረቡ ሐሳቦች ሙረዳት ይቻላል። ይህ ደገም ለሁንም ወደ ደራሲው ተቋማዊ ሞት ይመልሰናል። በተለይ "author" የሚለው ቃል "authority" (ባለመብትነት፣ ሥልጣን) ጋር ባለው የኑቺ ዘምድና ምክንያት የሚሰጠው ትርጓሜ ደራሲውን በጽሑፍ ላይ ፈላጭ ቆራጭ ያደርገዋል። እንደተለመደው የአንድ ጽሑፍ ትርጉም ወይም የንባብ አቅጣጫ የሚወሰነው በደራሲው ወይም ከደራሲው አንጻር ብቻ እንዲሆን ያስገድዳል። ይህንን ስነጥያቄ ይበልጥ ለሙረዳት የDennys Thompsonን Reading and Discrimination ግንባብ ይባላል። በተለይ አንድን ድርሰት ለመተንተን ያቀረባቸው አራት መሳሪያዎች

[†] የወርድ ለርደይታል የግንባታ ሃሳብ ስለአንድ ስብደት (አባወራዊ) ሥልጣን ሥር አሳሰር በእሱ ለሞክሮ መቆጣጠር ስለሚገለጽ ይመስለኛል።

(“Tools of analysis” ብሏቸዋል) በሙሉ ደራሲው ላይ ያተኮሩና የደራሲውን ፈቃድ ማረጋገጫ ማድረግ ናቸው (ገጽ 22)። ይህ ግን በጽሑፋዊ ትንታኔ ተቀባይነት እንደሌለው ተወያይተናል።

በይን ጽሑፋዊነት የተጠቀሰውን የጽሑፋዊ ትንታኔ አቋም መልሶ ያጠናክራል። ከበይን ጽሑፋዊነት አንጻር እዚህ ላይ ማንሳት የምፈልገው በWofreyes የተጠቀሰውን የMichael Worton እና የJudith Stillን ማብራሪያ ነው። ይህን ክፍል እነ Worton ጽሑፍን፣ በይን ጽሑፋዊነትንና የደራሲን ፀታ ባብራሩበት ጥቅስ እንቋጨው፦

የበይን ጽሑፋዊነት ገደፈ ሐሳብ አንድ ተክስት ምሉዕ በኩላሄ አይደለምና በብሔራዊና ተዘግቶ ሊንቀሳቀስ አይችልም የሚል ጽኑ አቋም አለው። ይኸውም በሁለት ምክንያቶች የተነሳ ነው። በመጀመሪያ ጸሐፊዋ ራሷ ተክስቶች ፈጣሪ ከመሆኗ በፊት የተክስቶች አንጻር ናት፤ ስለዚህም የኪነጥበብ ሥራው በተለያዩ አመልካቾች፣ ጥቅሶችና ተፅዕኖዎች የተሞላ ነው። [...] ሁለተኛ፣ አንድ ተክስት (ለአንጻር) ቅርብ (ግልፅ) የሚሆነው በአንድ በሆነ የንግብ ሃይት አማካይነት ነው። በሚነበብበት ጊዜም የሚገኘው ፍሬ ነገርም አንጻር ወደ ተክስቱ በሚያመጣቸው ተክስቶችና በተክስቱ መካከል በሚፈጠር መደቃቀል ይመነጫል።

(Wolfreys, 121)⁷

2.3 የተዛማጅ ጽሑፎች ትኝት

ከዚህ ጥናት ጋር በአንድ ወይም በሌላ መንገድ የሚዛመዱ ጥናቶች ቀደም ብለው ተመርተዋል። ከእነዚህ የቅርብም የሩቅም ዝምድና ካላቸው ጥናቶች መካከል ይበልጥ የዚህ ጥናት ተዛማጅ የሚሆኑት ጦቢያ በትንታኔያቸው ያካተቱ ናቸው። ከእነዚህ በጦቢያ ላይ ከተሠሩት ጥናቶች አብዮቶቹ ጦቢያ ለትንታኔ ከመረጧቸው ድርሰቶች አንዱ አድርገው፣ በተለያዩ መንገድ መርምረዋቸዋል። ከፈረንጆቹ የKaneን የGerardን እና የMolvaerን ጥናቶች፣ ከሀበጆቹም የፍቅሬ ቶሎሳን፣ የታዩ አሰፋን፣ የዮናስ አርግሱን፣ የወገድወሰን አጭን፣ እንዲሁም የመሐመድ ዓሊን ሥራዎች መጥቀስ ይቻላል። ሥራዎቹ ስለ ጦቢያ መረጃ ወይም ፍንጭ በመጥቀስም ይሁን ቆስቱሶ ለሌላ ጥናት በማንሳሳት በዚህ ጥናት ውስጥ የየራሳቸው አስተዋጽኦ አላቸው። ከተጠቀሱት ሥራዎች መካከል ከጥናቱ ጋር ይበልጥ ተዛማጅ የሆኑትን ለመቃኘት እሞክራለሁ።

ፍቅሬ ቶሎሳ "Realism and Amharic Literature (1908-1981)" በተባለ ጽሑፉ፣ በገደቡ የ73 ዓመት ጊዜ ውስጥ የአማርኛ ስነጽሑፍ በርግጥ የሶሻሊስታዊ እውነታዊነትን መርሆች ለመተግበር የሚያበቃ እውነታዊነት ላይ አልደረሰም ወይ ለግል መሠረታዊ ጥያቄው ምላሽ ይሰጣል። ለዚህም የመረጣቸው የአማርኛ የስነጽሑፍ ስራዎች ምን ያህል እውነታዊ እንደሆኑ ይመረምራል።

ፍቅሬ ከመረጣቸው ስራዎች ጢቢያ የመጀመሪያዋ ናት። ጢቢያ ከ "ናብል" ያልቅ የተረት ባህርያት ይታዩባታል ብሎም ማስረጃዎቹን ያቀርባል። በፍቅሬ ምርምር ጢቢያ እውነታዊ ስራ አይደለችም። በፍቅሬ እምነት ድርሰቷ በማይታመኑ የትረካ እካላት የተሞላች ናት። ጥናቱ ድርሰቷን "እውነታዊት" አይደለችም ያለበት ተጠየቅ ኋላ በታዩ (1995) እና በዮናስ (1995) ተሞግቷል። ሁለቱ ተመራማሪዎች በፍቅሬ ድምዳሜ ላይ የፕራላቸውን ተቃውሞ አቅርበዋል። ከእኔ ጥናት ጋር የተጥታ ግንኙነት ስለሌለው ልተወውና ፍቅሬ ጢቢያን "እውነታዊት" አይደለችም ካለባቸው ምክንያቶች አንዱን ላንላ። ጥናቱ እንዲህ ይላል፡ "ወራሪው ጦር እና ጦሩ የመጣባቸው ክልሎች ነዋሪዎች በባህሪ ወይም በአላህ ማመናቸው ለ(ደራሲው)ግልፅ አልሆኑትም። ደራሲው በመላው ተረኩ ወራሪዎቹን አረመኔዎች ብሎ ይጠራቸዋል፤ እንደደገቡ ቦታዎች ላይ ደግሞ አረመኔ ተባቢዎቹ መሐመዳዊያን መሆናቸውን እንረዳለን። ምንም እንኳን እንደ ጣዖት አምላኪዎች ቢመስሉም" (Fikre, 63)።

ጢቢያ የክርስቲያኖችና "አረመኔ" እየተባሉ የሚጠሩ ክርስቲያን ያልሆኑ ወገኖች ታሪክ ናት። ፍቅሬ እንዳለው "አረመኔ" የተባሉት ወገኖች ጣዖት አምላኪዎች ወይም ሙስሊሞች መሆናቸው አጠያያቂ ሆኗል። ድርሰቷ ላይ የተደረገ የተለያዩ ምርምሮች ይህንን ጥያቄ ለመመለስ ሞክረዋል።

ታዩ አስፋ "Form and Content of the First Amharic Novel" በሚል ጽሑፉ "አረመኔ" እየተባሉ የተጠሩት ወገኖች "ሙስሊሞች" መሆናቸውን በተለይ በንዳግ መዘኑ ተንትኗል። ጢቢያ ውስጥ እነዚህ ርገኖች በስም የተጠቀሱባቸውን ቦታዎች፣ በግዕዝ ስነጽሑፍ ያለውንም "አረመኔ" የሚል ቃል አጠቃቀም እንዲሁም ደራሲው አረመኔን ገብረገብስ በሌላ መጽሐፋቸው ቃሉን ለሙስሊሞችና ለደርቡሾች መጠሪያነት ግጥላቸውን እያጣተሰ አሰረድቷል (Taye, 90)።

መሐመድ ባለፈ በግስተርስ ዲገሪ ማሟያ ጽሑፉ ታዩ ካሳቸው ሐሳቦችና ኬበተሳቸው ግስረጃዎች ጋር በጣም የተቀራረቡ ነጥቦችን እንስቶ ጢቢያ የሙስሊሞችና

የክርስቲያኖች ተረክ መሆኗን ያብራራል። እንዲያውም “አረመኔ” የሚለው ስያሜ ደራሲው ለሙስሊሞች ያላቸው አመለካከት የሚያሳይ መሆኑን ለመግለጽ፣ «ጢቢያ ወይም ልባወለድ ታሪክ ውስጥ ተራኪው ደራሲው ሆኖ ብሎ እስልምናን ወይም ሙስሊም ገጠህሪዎችን እና ድርጊታቸውን በስማቸው ከመጥራት ይልቅ አረመኔ፣ እና የአረመኔ ድርጊት በሚል ትጽል ወይም ስያሜ ይጠራቸዋል» ይላል (መሐመድ፣ 7)።

ታዩና መሐመድ ባህሻቸው ነጥቦች መሠረት “አረመኔዎች”ን ሙስሊሞች ናቸው ለግለት የሚያስደናሩ ግስረጃዎች አሏቸው። ነገር ግን ጢቢያ ውስጥም ሆነ ከመጽሐፍ ውጭ ያገኛቸው ግስረጃዎች መደምደሚያቸውን ከጥያቄዎች ነፃ የሚያደርጉ አይደሉም። ለምሳሌ ጌላ ላይ ለማሳየት እንደምሞከረው የድርሰቷ «አረመኔዎች» ባህርያት መግቢት ታላት «አረመኔ» ለሚለው ቃል ከሚሰጧቸው ብያሌዎች ጋር የሚለምር ሆኖ ሳለ፣ እንዲሁም ድርሰቷ ውስጥ ከእስልምና ይልቅ «ጣዖት» አምላኪነትን በግልፅ የሚጠቁሙ፣ «ሰብድኦት ያረመኔው ግምላኪያ ምልክት» (ገጽ 35)፣ «በየገጋሪቱ በሮሙላክቲያ በየጋሻውም ሁሉ ላይ የጣዖት ስም ነበረበትና» (ገጽ 66)፣ «ለጣዖት ስሰግድ ናርሁ» (ገጽ 68) የሚሉ መጠቀሞችን ሰጥቶንም ሳለ፣ ሰፋ የሚለውን «አረመኔ» ትቶ ወደ ሙስሊም/እስልምና ማጥበብ እንደት እንደሚቻል ሁለቱም አይመልሱልንም። በእነ ገባብ ጢቢያ ስለ ክርስቲያኖችና ክርስቲያን ስላልሆኑ ወገኖች የምትተርክ ድርሰት ናት። ይህንን ታዩ (ገጽ 83) እና የኖስ (1995፣ ገጽ 94) በጽሑፎቻቸው እንስተውታል።

በርግጥ የታዩ ጽሑፍ ዋና ትኩረት የሁለቱ ወገኖች ሃይማኖት አይደለም። ደልቀንም ጽሑፍ የጢቢያን ቅርጽ እየተከተለ በዝርዝር ይዘቷን የሚተነትን ነው። የድርሰቷን የሰፊ አወቃቀር በዚያ ላይ ተርክ በማሳየት ይጀምርና፣ ገጸባህርያት እሙሳሳጌ፣ ገለጻዎቿ፣ ተገዳሪዎችና በአጠቃላይም ዋና ዋና የድርሰቷን ሐሳቦች ይተነትናል። ታዩ ጌላ በጢቢያ ላይ ትንታኔ የጻፉ አጥኚዎች መላእክት ያካተቷቸውን ጥብቆች አስቀድሞ በዚህ ጽሑፍ አቅርቧል።

ታዩ ጢቢያ ለክርስቲያን ባደላ የአስተሳሰብ ግለቀፍ የተዋቀረች ድርሰት መሆኗን ይናገራል። ከመገኛው በድርሰቷ መጀመሪያ ላይ ያሉትን “ደግ አድራጊ አበደረ፣ ክፉ አድራጊ ተገደረ” እና “ለጋስ ቢለገስ አበደረ እንጂ አልሰጠም” የሚሉትን አባባሎች ጠቅሷል። አባባሎቹ የገጠህሪያቱን አንጻጽ “ድርጊቶችና እድሎች የማመሳጠር” አገልግሎት እንዳላቸው ይገልጻል (Taye, 73)። በዚህ “ለክርስቲያን ባደላ” አወቃቀር ውስጥ እነዚህ አባባሎች የገዙት እሴት ለክርስቲያኑ ወይም ጌላ ክርስቲያኑን ወገን ለሚረዳ ወገን የተሰጠ ነው። ታዩም የጢቢያ ታሪክ በይበልጥ የክርስቲያኖቹ ገጠህሪያት

እንትስታሊዎች፣ ድርጊቶች፣ እና እሳቤዎች" ላይ ያተኮረና ተቀናቃኛቸውን ፍዝ የሚያደርግ የገገግህርያት አቀራረብ ያለው መሆኑን ሲተረጉመው "የሁኔታው አስተምህሮ ፍትህና ደስታ ከክርስቲያንነት ጋር ይሄዳል የሚል ይመስላል" ይላል(Taye, 85)።

በርገገም በሌራው ላይ ተፅዕኖ ያላቸውን ገገግህርያት፣ እንዲሁም በተራክውም ይሁን በራሳቸው በገገግህርያቱ የሚነገሩትን ሐሳቦች ስንመለከት ታዩ እንዳለው ጦቢያ ለክርስቲያን ባይላ እና "አረመኔ" በተባለው ወገን ላይ ማደብዘገፍ ጥላውን ባጠላ ስልት የተደረሰች ልዩላድ መሆኗን እናረጋግጣለን።

ታዩ ይህንን ሃሳብ ሲያጠናክር፣ ዝርዝር ገለጻዎች ሳይቀሩ የክርስትና ሐሳቦችን ለግብራራትና ለግገንን አገልግሎት መዋላቸውን በጦቢያ የገገግህርያት አመሳሰል ለማይነት ያስረዳል (Taye, 70)። በታዩ አባባል "አረመኔውን" ንጉሥና ወገኖቹን ሃይማኖታቸውን ወደ ክርስትና እንዲቀይሩ ምክንያት የሚሆነው፣ እንዲሁም ወገኖች ክርስቲያኖች ነጻ ወጥተው "ገዢ" ለመሆን ያበቃቸው ይኸው የጦቢያ አሳሳል ነው (Taye, 80)።

የገገግህርያት ገለጻዎችን ምክንያታዊነት (ተግባራዊነት) በሚገልፀው የዚሁ ፊት፣ ክፍልም አጥኝው፣ ከልዩላድ ትርጓሜ አንጻር የጦቢያ አመሳሰል በተለይ የልዩላድን ውጤት በማስገኘት ረገድ ያለውን አስተዋፅዖ ያቀርባል። "በአንዲት ሴት ምክንያት ሁሉ አመሃ መባሉን በመጥቀስም በምሳሌ ያሳያል።

የመሐመድ ጥናት ድርሰቷን ስለአሳልፎና የተጻፈች ናት ብሎ መነሳቱን ግስታወስ ይገባል። ስለዚህም ጦቢያ ሲያንብብ ዓላማው አስልምናና መስሊሞች ድርሰቷ ውስጥ እንዴት እንደተመሰሉ ማሳየት ነበር። በሌላ በኩል በወንድወሰን አዳነ በ1998 እ.ኤ.አ የተጻፈው የግስተርስ እና እርት ዲግሪ ማሟያ ጽሑፍ፣ "ገገ ክርስቲያን" በአማርኛ ልብ ወለድ ውስጥ ተሰጧል የሚል መነሻ ይዞ ይህንን በሁለት ልብ ወለዶች አማካይነት ያሳያል። ሁለቱ ልብ ወለዶች ልብ ወለድ ታሪክ (ጦቢያ) እና ፍትህ እስከ መታብር ናቸው። እነዚህ ሁለት ጥናቶች ጦቢያ ከአንድ ርእሰ ጉዳይ አንጻር ብቻ ለመተንተን በመጥከር ረገድ ይመሳሰላሉ።

ወንድወሰን ትንታኔውን ሲሠራ ፅንሰ ሐሳባዊ አቋሞቹን አስተምሟል። ከእነዚህ አንዱ ጥናታታትን (interpretation) የተመለከተ ነው። አጥኝው በአንድ ቱክስት(ጽሑፍ) ላይ የትንታኔ ገደብ ማሸፊትን ይቃወማል። ቱክስቱ በአንድ መንገድ ብቻ መተርጎም አለበት የሚል አመለካከት ምናባዊነትን ሽባ ያደርጋል ሲልም ይኮንከራል። ይልቁንም

አንድ ጽሑፍ ከሃያሲያን ቀርቶ፤ ከደራሲውም ማፍታቻ ባሻገር ሥፍር ቁጥር የሌላቸው ትርጓሜዎች ሊኖሩት ይችላሉ ይላል (ገጽ 25) ። ወንድወሰን የደራሲው ማፍታቻም ቢሆን እንኳን ከማፍታታቶቹ አንዱ እንጂ የመጨረሻው አይደለም ብሏል። ቋሚ ትርጉም አለመኖሩን ማመኑንም ከማብራራያው መረዳት ይቻላል (ገጽ 25-26) ።

የተጠቀሰው ሐሳብ በዚህ ምዕራፍ ስለአውደ ንባባዊ ትንታኔ ካሳገገው ጽንሰ ሐሳቦች ጋር ተዛማጅነት አለው። አውደ ንባባዊ ትንታኔ የአንድን ቴክስት የትርጉም መግባት መፍቀዱንና የደራሲውን ዉሱን የትርጉም ባለድርሻነት ያስታውሷል። በዚህ አኳያ ጥናቱ ከእኔዎቹ የፅንሰ ሐሳብ መሠረቶች ጋር መቀራረብን ያሳያል።

የጥናቱን ዓላማ ስንመለከት ግን ልዩነታችን ይወጣል። መነሻው መጽሐፍ ቅዱስ በአማርኛ ልብ ወለድ ላይ ተፅዕኖ አለው የሚል ነው። በዚህ መነሻነት ወንድወሰን ዓላማው ያደረገው በመረጣቸው ልብ ወለዶች አማካይነት “ገፀ ክርስቶስ” በአማርኛ ልብ ወለዶች ውስጥ መኖር አለመኖሩን መፈተሻና እንዴት እንደተሳለም መመርመርን ነው (Wondwosen, 31)። እንግዲህ ወንድወሰን ጢቢያንም ሆነ ፍቅር እስከ መታብርን ድህንን ዓላማውን ለማሳካት ነው የተጠቀመባቸው። ጽሑፎቹ ላይ መጽሐፍ ቅዱስ ያሳደረገባቸውን ተፅዕኖ ለማሳየት ተነስቶ አሳይቷል። በዚህ ምክንያት የወንድወሰን ጥናት ከዚህኛው ጥናት ጋር የተለያየ ሆኗል። የእኔ ጥናት ጢቢያን ከሌሎች ጽሑፎች በግንባርና አንድምታዋን በማሳየት እንጂ ቀዳሚ ጽሑፎች ያሳደሩባትን ተፅዕኖ ማሳየት ላይ አያተኩርም። “ገፀ ክርስቶስ”ንም በራሷ በጢቢያ መጠቀሚያዎች ግፊት ካልሆነ የመፈለግ ቀርቶ የመጥቀስ ዓላማ የለውም።

በጢቢያ ላይ በርካት ያሉ ጥናቶች የተሠሩት በዮናስ አድማሱ ሲሆኑ፤ ለዚህ ጻላ ተመርጠው የተገኙት ሶስት ጽሑፎች ናቸው፤ በዘመን ቅደም ተከተል ስናስቀምጣቸው፡

1. “The First-born of Amharic Fiction: A Revaluation of Afewerk Gabraysus” *F'obbio* (1995)
2. Narrating Ethiopia: A Panoroma of E... National Imaginary (1995)
3. “ንግባብ ትርጓሜ ነገር ዘይቤ፣ የጢቢያ ምሳሌ” (መጋቢት 1989)

እነዚህ ጽሑፎች በሙሉ ጢቢያን ይተነትናሉ። አካሄዳቸውን ስናይ እንዳቸው ካንዳቸው የሚመነጨ እንደየቀረቡበት ሁኔታ የተመጠኑ በዚህም የተለያዩ ተመሳሳይ ሥራዎች ናቸው።

የመጀመሪያው ጽሑፍ ጢቢያን የማስተዋወቅና በመጠኑ የመተንተን ዓላማ የተያዘበትና ይህም የተተገበረበት ነው። በመነሻው አስቀድሞ ስለጢቢያ “በተሳሳተ

ገንዘብ፣ የተገፉ ጽሑፎችን በመመርመርና በመተቸት ይጀምርና የጠቢያን ጽሑፍ ለተረጋገጠት መድረክ በሚመጥን ስፋት ይተነትናል። የትንታኔው ተግባር የድርሰቷን -ግዕዝላዊ ጭብጥ- አውጥቶ ማሳየት ነው።

የዚህ ጽሑፍ ተከታይ ለፒ.ኢ.ች.ዲ ማሟያ የቀረበና የላይኛው ጽሑፍ ላይ የገበረው ትንታኔ ተስፋፍቶና ረቅቆ የተገኘበት ነው። በዚህ ጽሑፍ ጽሑፋዊ ትንታኔ በሚረቅደው መሠረት ጠቢያ በዋናነት ከክብረ ነገስት ጋር ትናበባለች። በውስጧ ከነከገብንቡ ተሸልጦ የተቀመጠው “ርዕይ” ተገልጦ ይታያል።

ሶስተኛው ጽሑፍ ለ’ትርጓሜ ነገር’ (interpretation) ማስገንዘቢያነት የቀረበ ሊሆን፣ በመሠረተ ሀሳቡ ከቀደሙት እጅግም አይለያይም። ነገር ግን ጸሐፊው አውደ ገባዊ ትንታኔን -ለትርጓሜ ነገር ማረጃነት- በመጠቀም ዘዴውን የጠቆሙበት ሥራ ነው። ከጥቆማዎቻቸው አንዱን ብቻ አጠቅሳለሁ።

እኔ የፖለቲካውና የማምገበትም ያተረጎም ዘዴ ትኩረቱን የሚጥለው ደራሲው ላይ ሳይሆን ድርሰቱ ላይ ነው። ጠቢም ሆነ ፍቅሬ ከአፈወርቅ ሳይሆን ከጠቢያ ነው። ወይም አንድ የአውሮፓ ገባሚ አንዳለው ዘዴዬ በተቻለ መጠን «ዳንሱን ከጽንሰኛው መለየት - የሚያስችል ብቻ ሳይሆን ግድ የሚልም ነው። ሁለቱ ግድ ተቆራኝተው መታየት ያለባቸውም ቢሆን ቁርኝቱ መመንጨት ያለበት ስለደራሲው ካለኝ ዕውቀት ሳይሆን ምናልባት እሱ ካደገበትና ከኖረበት ዘመን አንጻር ተቀባይነት ኖሯቸው በታሪኩ ውስጥ ከታመቁት ዕሴቶች ነው። በሌላ አነጻጻር መጠቀሚያዬን የፖሻው ከድርሰቷ ከራሷ፣ ከታሪኩ አወቃቀር ነው። (1989፣ ገጽ 35-36)

የዮናስ የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ ጽሑፎች እንደ ታዩ ጽሑፍ ሁሉ በታሪኩ መጀመሪያ ላይ ያሉት አባባሎችና በስተመጨረሻው እንደታሪኩ መጠቀሚያ የተቀመጠው

ግንድ ነጋዴ ሰበብ ሁሉ ጻጎ
ግንድ ሌት ምክንያት ሁሉ አመጎ

ግንድ ንጉሥ ቃል አትዮጵያ ቆመ” (ገጽ 68) የሚል የድርሰቷ “ሞራል” (ለስተምህር) ተቀንብዞባቸዋል ይላሉ (“The First-Born of Amharic Fiction”, 101፣ እና Narrating Ethiopia: a Panorama of the National Imaginary, 138)። ለዮናስ፣ ጠቢያ በተለይ “እን ለድራጊ አበደረ...” እና “ለጋስ ቢለገስ አበደረ እንጂ...” በሚሉት አባባሎች ውስጥ የተገለጸው የ “ወርቃ” ምግባርና በድርሰቱ ገንና የሚታየው የክርስትና ሃይማኖት፣ ጎላ ጠርስቲያናዊው ምግባር ረጅነት ከሚገኘው የፖለቲካ ሥልጣን ጋር በጋብቻ የሚዋሃዱባት ድርሰት ናት። በዚህ ውህደትም ታዩ ለክርስትና ብቻ የተሰጠ ይመስላል

ያለው ሰላም፣ እንዲሁም እንደነትና መረጋጋት ሲወለዱ የምታሳይ ድርሰት ናት። በአጠቃላይም በኖናስ አባባል

ጦቢያ በምግባር (Ethics) እና በፖለቲካ መሀል ያለውን፣ መኖርም ያለበትን (ቢያንስ በተራኪው እምነት) ቁርኝት እንስታ የሁለቱን ተመዛዛኝ ቁርኝት ለተለያዩ የንብረተሰብ ኑሮ አስፈላጊ መሆኑን በራስይ መልክ የምትቃኝ ድርሰት ናት። ታሪኩ ሲጀምር የጦዘ እልህ በተጋቡ የእምነት ወገኖች... መሀል በሚካሄድ ጦርነት ሆኖ የሚያልቀው በሁለቱ ወገኖች መሀል እርቀ ሰላም፣ አንድ ሕዝብ፣ አንድ መንግስት፣ ባላንድ እምነት ሁነው ሊኖሩ "ቃል ኪዳን ሲገቡ" ይበል ይበል ሊሉ ነው።

(ኖናስ፣ 1989፣ 36)

በኖናስ የፒሊቶላ ዲሰርቴሽን እንደተብራራው በጦቢያ መጨረሻ ላይ የምናገኘው 'አረመኔውን' ንጉሥ በማጥመቅ የሚገኘው ጸል "የመስቀል" በ"ሰይፍ" ላይ መግነን፣ 'ገህይወት' በ'ሞት' ላይ፣ የብርሃንም በጨለማ ላይ ድልን መቀዳጀት" (ገጽ፣ 162) ነው። ጦርነት ከሃይማኖትና ከምግባር በተገኘ ፍቅር ተተክቷል፤ የጦርነት እልቂት በሰላም በመኖር፣ ወይም በክላሚኒነት የሚመጣ የዘላለም ሞት ከአማኒነት በሚገኝ 'ዘላለሜ ህይወት' ተተክቷል። የዕውቀት ብርሃንም የድንቁርናን ጨለማ አሸንፏል።

የእኔ ትንታኔ እንግዲህ በተለይ ታዩ እና ኖናስ ካገኟቸው የጦቢያ ትርጓሜዎች እዩገም ያልተለዩ ነገር ገን በእንኛነት ሃይታቸው የሚለዩ ግኝቶችን የያዘ ነው። ሆኖም ትንታኔዬ ከመጨረሻው ውጤት በላይ ጦቢያን በበይነ ጽሑፋዊነት ባህርይዋ (intertextuality) እርስ በርሷና ከሌሎች አውደገባቦች (ቱክስቶች) ጋር ለማናበብና ውጤቱንም (ትርጓሜዋንም) በዚህ ሃይት አማካኝነት ለማገኘት የሚሞክር ነው። ትንታኔዬ ድርሰቷ ውስጥ እንደሆነ ተጠቅሰው የታለፉ ጥቃቅን መሳይ ጉዳዮችን ሳይቀር እንደ መጠቀሚያ ይጠቀማል። የጦቢያን ትርጓሜ የምሻውም ድርሰቷ ተቀዳችበት ብዬ ከግምገባቸው አውደ ገባቦች ጋር በማናበብ ነው።

3.1 የብርሃን ትብብሉኹ-አስተራረቂት ጦቢያ

ጦቢያን ሳንብ(ብ) ከማያቸው ጻናዎች፣ ከምስማቸው ማሚቶዎች አንዱ የመጽሐፈ አስተር¹⁹ ጻና እና ማሚቶ ነው። የጦቢያ ምንትነት፣ የጦቢያ በንጉሥ መረለገ፣ የጦቢያ ሴክዝዎፂ መጻን በምክንያት መመረጥ፣ የጦቢያ ድል አስተርን ጠርቶ ያጠያይቀዋል። ለዚህ ነው አስተርን ለጦቢያ ማናበቢያነት የመረጥኳት። ጦቢያ አስተር የሰራቸውን (የወለደቸውን) ሥርዓት ስታድሰው - ብሉይ ካባውን አስወልቃ ሀዲስ መጎጠሪያ ስታላብሰው አይቻለሁ። ይህንንም በዚህ ንኡስ ክፍል መልሼ አሳያለሁ።

የመጽሐፈ አስተር እንደተተረከው፣ አስተር በአጎቷ²⁰ መርዳክዮስ እጅ ያደገች ሙልክ ሙልካም አይሁዳዊት ናት። በዚህ በመለክ መልካምነቷም የተነሳ ለንጉሥ ግሉትነት ትታጫለች። ንጉሡም ከሴቶች ሁሉ ይልቅ አስተርን ወደደ፣ በዓይኑም ከደናገል ሁሉ ይልቅ ሞገስንና መወደድን አገኘች፣ የመንግሥቱንም ዘውድ በራሷ ላይ አደረገ (አሰ. 2:17)።

ነዘር ግን በዚህ መጽሐፍ መጨረሻ ለታሰበው ውጤት ሲባል፣ አይሁድነቷን ለንጉሡ አልገለጸችም ነበር። አይሁድነቷ ቢገለጥ በአንድ የኢሕዛብ ንጉሥ ቤተ ሙንገስት ልትነገስ ተርቶ ወደ ንጉሡ ለመግባትም ባልተመረጠች ነበር። በዚህም ምክንያት "አይሁድነቷን እንዳትናገር መርዳክዮስ አገዛዥነት ነበርና አስተር ሕዝብዋንና መገንዘብን አልተናገረችም" (አሰ. 2:10)። ኢሕዛብን ከሚጠየፍ ማኅበረሰብ ወጥታ የኢሕዛብ ንጉሥ ግሉት መሆኗ፣ ለዚህም ስትል ራሷን መቀየሯ (መካዷ) ከምንትነቷ ሙፋታቷ፣ እናም በመገረስ መሞቷ ነው።

¹⁹ እንደገና የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ተመራግሪዎች የዚህን መጽሐፍ እውነተኛነት ይጠራጠሩታል። ለምሳሌ Wigoder በመጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ ታሪካዊ ሁኔታዎች ከታሪካዊ ሐቶች ጋር የሚጋጩ ሙሉሆኑት መጽሐፍ ወደ ለቤወላዊ ታሪክ ነው። አሊያም የተወሰኑትን ታሪካዊ መረጃዎች ለገረግጥታዊ አስተምህሮ ሲባል የተለወጠበት ትሪክ ነው ይላል (ገጽ 234)። Browne ደግሞ በመጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሰው ንጉሥ ለርቤክስ ከሞተ ከረጅም ጊዜ በኋላ የተጻፈ፣ ምንም አይነት ታሪካዊ ሙረት የለለው "ፋሪም" ("ፋሪም") የተባለውን በዓል ተገቢነት(አይሁዳዊነት) ለማጠየቅ የተጻፈ "ናቭል" ነው ይሉታል (ገጽ 381)። ይህንን መጥቀስ ገላ ላይ አስተርን ወደ ባቢሎንዊት "ጣዎት" ስወስዳት አሳያለች ምክንያት እንዳይረገፁት ከወዲሁ ፈር ለማስያዝ ነው።

ይህም መጽሐፍ ከሌሎች የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት በተለየ አንድም እግዚአብሔር የሚል ቃል አይገኝበትም።

²⁰ የጦቢያ ወሰጥ የገረገላ ንጉሥ ለዙፍ እናቱ ሞተውበት በአጎቷ እጅ ያደገ ነው (ገጽ 43)።

ጦቢያ 'ዘውድን አትርፋ ትመጣ ዘንድ' ዋሕድን ፍለጋ ስትወጣ የመጀመሪያ ትልቅ ተግባር ሲትነቷን መሳድ ነው። የሁለቱም ሴቶች አፍላዊ ሰብብ፣ ከነእውነተኛ ግንታቸው ቢገኙ በጠላቶቻቸው ችግር ይደርስባቸዋል። በመሆኑም አስቴርም ጦቢያም (አ)ሲትነታቸውን ከደው በአረመኔ ንጉሥ ቤተ መንግሥት ናረዋል።²¹

ይህን ውላቤ ወደ ቤሔረ ሞት (underworld) እንደመውረድ እቆጥረዋለሁ። በሰግራዊያን ግደቡላ ለምናገኛት ለናና (አሽታር) ወደ ቤሔረ ሞት ያደረገችው ጉዞና ለፊቷ ለገዢ እስኪረዳት ታስራ የቆየችበትን ሁኔታ እናስታውስ።²² ወይም እናስተውል። ደ.ሂ ወደ ቤሔረ ሞት የመገዘፍ ክብርን ለብስን ሳይቀር ጣጥሎ እርቃንን ሞት እጅ ላይ መውደቅ ተደጋጋሚ መባቻ ነው።²³

ገመረዎንን የወታደርንን የሰራዊቶችን ጥቃት በመፍራት ሴቶች ራሳቸውን እንዲከዱ የግደቡላ ገደብ ሁኔታዎች ለ። በእኛ ለገር ከተለያዩ ሁኔታዎች ጋር ሲያያዝ ሃሳቡ በጥቂቱ የግላግወጥ ለገር ከጭራ ለ። ግንግጥ ለቤ ምሊህ ወስጥ የግደቡላውን እናንባል።

እንዲ መላክ ቅን ምሽት ዘርፈው። ለገድ ቀን በቴዎድሮስ ጊዜ ለገድ ትጫማም ነፍጠኛ የላቱ ተመርቶ ምን ዓላጭቱ መላክ ቅን ሁኔታ ሆነ ጊዜ ነፍጠን ተጉልበቱ ላይ እድርጎ ለንቱ ይህች ለገሀ ለሰንት ግመቷ ነው ቁርጥ ለንቱን ትመሰላለች አለው። ያ ባላገር ግን ምሽቱ ናት ማለትን ፈራ። ለግ ለርጉም ነፍጠኛ በጥፋ እያሳደረ ምሽቱን ይዘበት እደረ። ከዚህ በጎላ ያ መከረኛ ደሃ እዘንና ንድግ ገጭና

ታዲያ ለገር ጭ ከሰት ለገዳ ጭ ለኛ ለገር ጭ
ለገዳ ጭ ለሰት ግላግን ለገ ጭ

ው ለገዳ-ገር (ደግ ጋ)። ጭጥጥ የሌላን ግላግን። የግደቡላ ወንዱ (ባላ) ነው። የዚህች ሴት ግንታን የግደቡላ ለክ ለገደ ለሰጥና ለገደ ጦቢያ ህይወትን ለማትረፍ (ለ"ሰርቫይቫል") ተብሎ ነው።

ግላግቶላ ለገዳ ሀ ለጭ ራስን መደቅ ከቅርሶ ለወጣ (shape-shifting) ጋር ሊተያይ ይችላል። ግላግቶ ለግደቡላ ገደብ ለሰጥና መሳሪያ ሁለቱ በተለይ ለጦቢያ ይሰራሉ።

- 1. ግላግን ከሞት ለግዳ፣ ለግ
- 2. ለገደ ጭ ተግባር ለግደቡላው።

ግደቡላ ገደብ ለመመለስ የግደቡላ ወንድም በምትሃት አማካይነት ይሳካል። (Job 14:20-21)

ግደቡላ (ደግ 128-133) ለገደተተረኪው፣ በሰግራዊያን ግደቡላ ለናና/አሽታር/አስታርቱ እየተባለች የግደቡላው የሰግደና የግደር ለምሳሌ ስለቤሔረ ሞት (underworld/land of the dead) ለማወቅ ተመርጧል። በግደቡላው የቤሔረ ሞትን ደገቦች ግላግን ስለነበረባት ሰባቱን ግዳቶች፣ ሰባቱን ግደቦችና የግደቡላው ክፍረትን በወደታዋ ጥላ ዘር። የሰት ቀን በሞት ለምሳሌ ተያዛ ትቆይና (እንደ ለየሱስ)፣ ለፊቷ የገደቡ ለምሳሌ ለገዢ ከሞት ያ ወጧታል። ምክንያቱም ሰግራን ለማሰልጠን ለናና (አሽታር) የገር ለሌላዬ ዘርፈው።

የመጽሐፈ አስተር። እውነተኛነት የማያስማማቸው የመጽሐፍ ቅዱስ ተመራጭዎች ታሪኩን ከባቢሎናውያን ሚቶሎጂ የተቀዳ ነው ይሉናል። በኋላ በአስተር ታሪክ ውስጥ የምናገኘውን ግጭት አስቀድሞ በባቢሎን አማልክት መካከል ተደርጎ እንደነበረ ፍልግጥ ይቀጥሩትና ከአማልክቱ የተወሰኑትን ከአስተር ታሪክ ተዋንያን ጋር ያመሳሰሏቸዋል። ለምሳሌም መርዶክዮስ ከመርዶክ የመጣ ነው፤ አስተርም ከኢሽታር የተገኘ ስት ይላሉ።²⁴

አስተር በቤተመንግስት ሳለች ሐማ የተባለ የንጉሠ ባለሟል አይሁድን ለግጥፋት ተነስቶ፤ ከንጉሠ ፈቃድ ያገኛል። የንጉሡን የማህተም ቀለበትና በአርጤክስስ ግዛት ያሉ አይሁድን ለግጥፋት የሚያስፈልገውንና ሁሉ ይቀበላል። የአስተር አጎት መርዶክዮስ ይህንን ሰምቶ ለአስተር ይነገራታል። እሷም ንጉሡን "በአንተ ዘንድ ሞገስ አገኘህ እንደሆነ፤ ንጉሡንም ደስ ቢያሰኘው፤ ሕይወቱን በልመናዬ ሕዝቤንም በመሻቱ ደሰጠኝ።" ብላ ለመነገቱ (አሲ.7፥ 3)። የጠበቀችው ሆነላት።

ጦቢያ እንዲህ እንደ አስተር ልመና የንጉሡን ክንድ የሚያስነሳ ልቅሶ አልቅላለች። በሕዝቡ ንጉሥ እጅ ከወደቀ በኋላ ንጉሡና ባለሟሉቹ በተጣለ ግዳይ ላይ ሊደሉቱ የወገኗ ግለት አላዘጋጅት ጦቢያ ስታለቅስ ንጉሡ ሀዘኗን አይቶ ያንዱ መከራ ላንዱ ደስታ ነው ብሎ ይፈላሰፋል።

ጦቢያ ገን ይኸን ሁሉ ዓለም፣ይኸን ሁሉ ደስታ፣ ባዮች ጊዜ፣ የሰውን ግለቅ፣ ያገሩን መጥፋት፣ የክርስቲያኑን ዘር መጠቃት፣ ያረመኔውን ዘር መልማት፣ እያሰበች፣ እንገደን ወደ አባቷ ሸሸግ አድረጋ አዩኝ አላዩኝ እያለች ታለቅሳለች። ንጉሡ በሩቁ ሐዘኗን ዐወቀባት። ያንዱ መከራ ላንዱ ደስታ መሆኑን አሰበና ወዲያው ምንም ነገርን ባያስታውቅ ግዳይ ጣዩን አቋርጦ ትቶ ወደ ድንኳኑ ገባ።

(ገጽ 43)

ከጥቅለቹ መረዳት እንደሚቻለው ጦቢያና አስተር የሚቀበሉት የጋራ ሚና አላቸው። ቀድሞውንም ከአነሳሳቸውም ተቀራራቢነት አላቸው። በንጉሥ አርጤክስስ ግዛት የሚኖሩት አይሁድ እንደ ሐማ ድንገት በሚነሱባቸው ጠላቶቻቸው ሠይፎች በጽጌዉ የሚቀጡ፣ የኢሕዛብ ጠላትነት የከፋባቸው፣ በእምላካቸው ካልሆነም በቀር ጉልበትም ተስፋም የሌላቸው ሕዝቦች ነበሩ። ጌላ ኢሕዛብን ሲበቀሏቸው እንደምንረዳው የአይሁዳውያኑ ኑር ሐግውያን በሚያረራርቁባቸው ጭፍጨፋ፣ ግድያ፣ ድምሰሳና ዘርፈያ የተሞላ ነበረ። አስተር በአዳኝነት (መድኃኝነት) የቀረበችው ለዚህ ሕዝብ ነው።

²⁴ Brown, L.E. "Euthra". In *Peake's Commentary on the Bible*. Mathew Black and H.H Rowley (Eds.) London and New York: Thomas Nelson Printers, 1962. Page 381.

ጦቢያ ደገሞ ለተልዕኮ የተጠራችው በአገሯ ክርስቲያኖቹና አረማውያን “በየጊዜውና በየወሩ በያሙቱ ሲዋጉ፣ ሲፋተጉ፣ ሲተራረዱ፣ ሲተላለቁ” የነበረበት ወቅት አልፎ፤ አረመኔው ወገን ድንገት እየተነሳ ክርስቲያንን ይጨፈጭፍ፣ ይገድል፣ ይደመስስና ይዘርና፣ በነበረበት የምስቅልቅል ወቅት ነው።

አስቲር እንዲያ ያለውን ምስቅልቅል የማረጋጋት ፍላጎት አልነበራትም፤ ግሩብም አልተሰጣትም። የአስቲር ሚና ለወገኗ ከንጉሠ ዘንድ ኃይልን ማስገኘትና በአሕዛብ ላይ ግሚላቱን ነው። የመተራረድ የመተላለቁ ሃይት እንዳይቋረጥ ማድረግ ነው። አስቲር ሰላምን ሳይሆን የሰላይነት ተራን ነው ያስገኘችው። ንጉሠ ኃዳ ድረስ ዘልቃ በሩቅራቅ ታሥረውና፣ ሐግ አይሁድን ሊያጠፋበት የተሰጠውን ቀለበት ለአጎቷ ለመርዳክዮስ ታሰጣለች። ሕዝቧን ከግዳን አልፏ፣ ንጉሠ ወገኖቹን ጭምር ለወገኖቿ አላልፎ እንዲሰጥ ታደርገዋለች።

በርገጥ የጦቢያም ሚና ሥልጣንን በፍቅር ከአረማዊነት ነጥቆ ለክርስትና ማሰጠት ነው። በዚህ ረገድ የሚገኘው ውጤት ግን የተለያየና የአስቲርን ጉዞ ጦቢያ በአዲስ መንገድ ያጠናቀቀችው ነው የምትመስለው። አስቲር በእንጥልጥል የተወችውን ታሪክ፣ ያለ ግሰሪያ አገቀፅ የተወችውን አረፍተ ነገር ጦቢያ ትቋጨዋለች። በአስቲር ታሪክ ግጥቃለያ የተገኘውን ውጤት እንይ፦

መርዳክዮስም በሰግያዊና በነጭ ሐር የተሠራውን የንጉሡን የክብር ልብስ ለብሶ ታላቅ የወርቅ እክሊል ደፍቶ ከጥሩ በፍታና ከሐምራዊ ግምጃ የተሠራ መጎጃፊያ ተጎጃጅ ከንጉሠ ፊት ወጣ፤ የሱሳም ከተማ ደስ አላት፣ እልልም አለች። ለአይሁድም በርሃንና ደስታ ተድላና ክብርም ሆነ። የንጉሡም ትእዛዝን እጥፍ በደረሰበት ለገርና ከተማ ሁሉ ለአይሁድ ደስታና ተድላ፣ የግብገም ቀን መልካም ቀን ሆነ። አይሁድንም መፍራት ስለወደቀባቸው ከምድር አሕዛብ ጠቀሞቹ አይሁድ ሆኑ።

(እስ.8፣ 15-17)

ከሙቱ ሽልግቱ እንዳለ ሆኖ የአስቲር ተጋድሎ ውጤት አወንታዊ አይደለም። በርገጥ ወገኖቿ አይሁድ ከሥጋት ተላቀው፣ ሥጋት ፈጣሪዎች ሆነዋል። አሕዛቡን እንዳላቸው ያደርጉ ዘንድ ተፈትዶላቸው ክርና ተበቅለውታል። በጦቢያ መነሻ ላይ ቢሉታ ደግሞ የመተላለቅ-መተራረድ ፀደት (cycle) በአስቲር ምድር የሚቆም አይመስልም። ለጊዜው ንጉሠ የአሕዛቡን ሲግፍ መሰንዘር ፈቅዷል። “በከተሞች ሁሉ የግሩቅት አይሁድ እንዲሰበሰቡ፣ ለአይሁዳቸውም እንዲቆሙ፣ በጥል የሚነሱባቸውን የአጠገብና የአገርን ሠራዊት ሁሉ ከሕዝባቸውና ከሴቶቻቸው ጋር እንዲያጠፉና

እንዲገደቡ እንዲመሰሱም፣ ምርኮላቸውንም እንዲዘርፉ ንጉሡ ፈቀደላቸው” ይላል ሙጽሐቱ (አሲ.ፀ.11)። አይሁድም እንደዚህ በማድረጋቸው በአሕዛብ ላይ ፍርሃት ፈጠሩ እንደ፣ ምስቅልቅሉን የሚያረጋ አዲስ ሥርዓት አልመጣም።

የጦቢያ ተጋደሉ ውጤት ይህንን የሚያደስ ነው። ጦቢያ አስቀድሞ ለንጉሡ ሙጠመት ምክንያት ትሆናለች። ንጉሱ አረመኔነትን ትቶ በይፋ ክርስቲያን ይሆናል። (በነገራችን ላይ የንጉሥ አርጤክስስ መጨረሻ ምን እንደሆነ እናውቅም።) በጦቢያና በንጉሡ ፍቅር ምክንያት አገሩ ሁሉ ይጠመቃል። ይህ ሁሉ የሚሆነው በሰላም ነው። በሙሆንም በጦቢያ መጨረሻ አካባቢ ምስቅልቅሉ ጠፍቶ፣ ደም መቃባቱ፣ መገዳደሉ፣ ሙተራረሩ ተርቶ የረጋ መገንገሥት ይፈጠራል። “ሠርጉም ተሠረገጉ ጋብቻቸው እስከ ልዩ ልዩ የደስታ ገቢ ሆነ፣ መገንገሥቱም የጠና ሃይማኖቱም የበረታ ሆነ” (ገጽ 69።) ደ.ሌ ከምስቅልቅል ወደ የረጋ ሥርዓት የመሄድ ነገር (moving from chaos to order)²⁵ የሚሆን ነው። ጦቢያ ውስጥ ያለው የታሪኩ አካሄድ መጀመሪያ እርጋታና ሥርዓት፣ ሰላምና ጦርነት ተተካቅለው፣ የአረመኔውና የክርስቲያኑ ድል ደግሞ ለይቶ ላይላይለት በፍርቅ ተይዞልቶ፣ ክርስቲያኑ ንጉሥ ካጣ ወዲህ ደግሞ አረመኔውና ክርስቲያኑ በአንድ አገር ተይዞልቶው የሚኖሩበት ምስቅልቅል ነበር። ጦቢያ ለዚህ ሁሉ ሙጠራረቅ ያበቃቸውን ወገን የመበቀል ፍላጎት አልነበራትም። ያ ያረጀ (ብሉይ)፣ ያረጀ ቡጫን ፍላጎት ነው። እሷ የበቀል አምላክነቱን ባወጀው የሰራዊት ጌታ (God of War)²⁶ ባህተግራቸውና በመራቸው ለበቀል እንደተነሱት እንደአነሙሱ ፈርዖንን ከነሰራዊቱ ባህር

²⁵ ግሪክ ግጥም ሲታይ (creation mythology) ተደጋጋሚው ከሚታዩ መባያዎች እንዲ የምስቅልቅል (chaos) እና የሥርዓት (order) ነገር ነው። በጦቢያውያን ግጥም፣ ለምሳሌ፣ ቅድመ ሥርዓተ ዓለም የተፈጠሩት አግልጫት ተያዘው እና ሙርጫክ ጦርነት ይገጥሙና (ይኸውም የሌላ ጦርነት ያመጣው ጦታ ጦርነት-ሲታይረሩ ሲተላለፍ...) የግለውን የጦቢያን ምስቅልቅል ያስታውሷል) ነፋሳትን የተጠቀሙ ሙርጫክ የደግሞትን እኩል በገሰ እንደረገገ ይገባውና በተስተ ይወጋዋል። እነዚህ ሁለት ቦታ ከሌሎች ለግዴታ ምድርን ይፈጥራል። ሁለቱም ዓለግት በፍጥረት ሞልቶ ተፈጥሯዊ ሥርዓት የተጋላጠሙ (Eliade, 1967, 98)። በሙጽሐቱ ቅዱስ ውስጥ ባርሃንና ጨለማው ውሃውና የበሰ የተለዩው ረገድ ጌላ ሥርዓት ወደሌላው ዓለም እንደመጡ እናገለግልን (ዘፍ.1+12)። በፍልስፍና ሁሉ ጠራላኝ ከመፈረጅቱ ይህን ግል ሁኔታ ውስጥ “ኪሳ” (ምስቅልቅል) የሚታየው “as that which embraces all approaching forces” ነው (Cicero, 41)። Freund ደግሞ “Earth was born of the marriage of chaos and Eros,” ይህም ምስቅልቅል ነገር ተገኘ፣ ከፍቅር (ከመፈላለግ መርህ) ደግሞ ለገር። ስዎትና ውጥን የሙላኛ ወሳኝ ነገሮች ተገኝ ይላሉ (ገጽ 42 እና 44)።

²⁶ በዓለ ደ.ሌ.፣ ለገጽ ከሚመራቸውና ከሚያሸነፉቸው ጦርነቶች እንዲሁም የሕዝቡን ጠላቶች በጦርነት ለመቀዳ (ሐግጥራት) ነጭ ፍላጎት ለገጽ የሰራዊት ጌታ ለባል ይችላል። ሆኖም ሌላ ተርጓሚ ሳያሻው ራሳቸው የሙጽሐቱ ቅዱስ ጸሐፊዎች የጸሐፊት ጌታ፣ የሰራዊት ጌታ እያሉ በተደጋጋሚ ጽፈዋል። “God of War” የግለውን ልግ የተጠቀሙት እኒም እንደተላለፉት ምሁራን ከ “polytheism” ወደ “monotheism” የተደረገውን ስጥግ መጠየቅ መፈለግ ለግላቸው ነው።

ወስጥ ለግሰሙጥ።²⁷ እንደእያሱና ተከታዮቹ የአያሪኮን ሕዝብ “ወንዱንና ሴቱን፤ ሕጉንና ሽግግሉን፤ በረውገጥ በጉገጥ ለህያውንም፤ በሰይፍ ስለት” ፈዕሞ ለማጥፋት ። ወይም እንደሌሎቹም የባሉይ ኪዳን የአሰራዊል አባቶች፤ ነቢያትና መሳፍንት ክፋትን በኩት ለመመለስ አልተገኝባቸውም። የአሷ መሳሪያ ባሕርም፤ ጦርና ሰይፍም፤ ሠራዊትም አልነበረም። ቀደምት የፍልግግ መምህራ (አርአያዋ) የሀዲስ ኪዳን መምህር አያሱስ ነው። እርሱ ደገጥ መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው ወደዚህ ምድር የመጣውም፤ የተሰለፈውም፤ የጥተውም የሰው ልጅ ፍቅር ስቦት ነው። (ይህን የምለው ጦቢያ ተደረገ በዩ የግጥምነትን ክርስቲያናዊ መዋቅር ተጠግቶ እንጂ “እሱማ ለሰይፍ ነው የመኘው፤ ጦር ለያደራጅ ነው በይሁዳ አማካይነት ገንዘብ ሲያጠራትም የነበረው” የግጥምነት ሳልሰግ ተርቼ አይደለም።) ሰውን ለማዳን ሥግው ሆኖ፤ መስከታዊ ባህርይውን በሥጋ ወስጥ ደብቆ መከራን ተቀበለ። ጦቢያም ከሱ ተምራ ዋሕድን ለገናን በጥሕድ መልክ ዋሕድን መሳላ ተገኝቶተተች። አያሱስ ለሰው ልጅ ለህዝቡም ለሌሎችም የመናገን ሥልጣን አሰገኘ፤ ጦቢያም ዘውድን ለክርስቲያኑ ወገን አትርፋ አረገውገው ከዚህ ዘውድ ትሩፋት እንዲካሄዱ አደረገች። የጦቢያ አሕዛብ ንጉሣቸውን በመወደድ (በፍቅር) ክርስቲያን ይሆናሉ እንጂ እንደ አስቲር አሕዛብ በፍርሃት አይጠሙባቸውም። የጦቢያን ታሪክ የግራምራው ፍቅር ነው “of the marriage of Chaos and Eros order was born” ግለት እንችላለን።

በሁለቱ ልቶች ታሪክ ወስጥ እንደምናየው ሁለቱም በመጨረሻ ዘውድን የተርፉሉ፤ ያ ዘውድ ገን ባቻውን አልቆመም፤ ኃይማኖትን ምርኩዙ ያደረገ ዘውድ ነው። በሁለቱም ደል ወስጥ ሃይማኖቶቻቸው ወደ ዙፋን ሲቀርቡ እናያለን። እነዚህ ልቶች ለገናን ሕዝብ በመሰጠታቸው ምክንያት በሁለቱ መካከል የብርሃን ትብብል አለ ለላሁ። በመሆኑም የዚህን ክፍል መጽሐፍ ሐሳቦች ከአንዷ “እመ ብርሃን” ወደ ሌላዋ “እመ ብርሃን” እየተሸጋገርኩ አቀርባለሁ።

አስቲርን ከሰጧ ጀምረን እንመልከታት። ምክንያቱም እንደዚህ ባሉ ታሪኮች ወስጥ ስም ከግጦር ጋር ወይም ከምንትነት ጋር ስምሮ ሲገኝ እናያለንና።²⁹ አስቲር

²⁷ ወ. 14-

²⁸ ሊ. 15 ፡ 6-21።

²⁹ “እሙ” (Adama) ስለደር ተመርጧልና ሥሙም ደር (earth) ግለት ነው፤ እብራም ወደ አብርሃምነት የተተረፈው የሕዝብ ልባት እንዲሆን ተመርጧልና ነው። ያዕቆብ በግንጽን ባለ ጀምሮ አሰናካይ ስለነበር “እነዚህ” ለባል ቆይቶ ለመርጥ “እሴግል” የተባለው ምክንያት ነው።...

ክርስቶስንም እያውቅም። ይህ ሕዝብ በሁለት ወገን ጨለማ ውስጥ ያለ ሕዝብ ነው። እንደ ግንዛቤ አልበራሳትምና እየሱስን እያውቅም፤ አለማወቅ ደግሞ ጨለማ ነው። 'ድንቁርና ጨለማ ዕውቀት ገን ብርሃን ነው' እንዲሉ።³³ እንደም እየሱስን አለማወቅ (እየሱስን ወደ ሁሉም አለማስገባት) ጨለማ ውስጥ ሲቆይ መቆየት ነው። ለምን እየሱስ ብርሃን ነው፤ እሱ በእንደቡቱ ጎረቤቶቻችንም ብርሃን ነኝ፤ የሚከተሉኝ የሕይወት ብርሃን ይሆንላቸዋል እንጂ በጨለማ አይመላለስም ብሏል።³⁴ እሱ ይህን ማለቱ "እኔን የገናኝላቸዋል በጨለማ ይመላለሳል" ግለቱም ጥምር ነው።

በዚህ የምስክርነት ቃሉን የሚያሰማው አዲስ ክርስቲያን የሆነው አረመኔው ገጥሞ ነው። ደንቁር ነበርኩ ይላል፤ ማወቅና ድንቁርና ለሚሉት ሃሳቦች በድግግም አወገድታለሁ፤ እየሱስ፤ ጎረቤቶቻችን ከቅድምኔያቱ በቆየኝ ድንቁርና ለጣዖት ስለገድ ናርዮ። አሁን ገን ክርስቶስ ልብ ሰጠኝ ፤ከድንቁርና አወጣኝ፤ እውነተኛውን ፈጣሪ እንዴት አደረገኝ። የእውነተኛው ሃይማኖት የክርስቶስ ወገን መሆን ነውና የእኔ ሃይማኖት ነው፤ ዕውቀው (ገጽ 68፤ መስመር የእኔ)።

ይኸው ገጥሞ በዚህ ምስክርነቱ እየሱስ ክርስቶስን ማወቅ በብርሃን መመለስ፤ አለግቦት ደግሞ በጨለማ መቆየት መሆኑን ይበይናል። "(ሐዋርያት) የደረሱበት አገር ወይም ታላቅ ደንቁርና የሰማ ብርሃን ወጣለት...የሐዋርያት ቃል ያልሰማ እስከዛሬ በጣዖት፤ በየጊዜ በሊገንገት፤ በዋና፤ በዘላ፤ ያመልካል፤ "(ዘኪ ከማሁ)። ሁሉም ተጠመቁ፤ ሁሉም ብርሃንን መረጡ፤ ለዚህም አገር ብርሃን ወጣለት።

ጦቢያ፤ እስከፍ በመርዳክቶስ ቆልጠትና ጎላ በምታገኘው ጉልበት በእህብ ሙከራ የረጨኛውን ብርሃን ተቀጥሎ በአረመኔዎች መካከል በፍትርና በጥበብ ረጨኛው። የእስከፍ አረመኔዎች የአይሁድን ሥልጣን ፈርተው፤ የጦቢያ አረመኔዎች (ገጥ ሥልጣን) እያንዳንዱ ወደደው ብርሃንን ተቀበሉ። እስከፍ በስሟ ትርጓሜ ኮከብ የተባለውና ጦቢያ በምንትነት ገለጻ የአጥቢያ ኮከብ የተባለው ሲት፤ ሁሉም ከጥኩዕት ሆነው ብርሃንን ተቀበሉ።

³³ ሊጠቅም፡ 2000፤ 182።
³⁴ ዮሐ 8፡ 12።

3.2 የርእይ ትብብሎች፡ ግንኙነት ጦቢያ

“መነሻው ፍትር ነው። ...

መደምደሚያውም ፍትር ነው።”

አለማየሁ ገላጋይ³⁵

በተደመወ ክፍል ጦቢያ ውስጥ የሰማጊዎቻቸውን የአስተርን ማሟላቶች ለገሰገት ጥክሬያለሁ። የአስተር-ጦቢያ የብርሃን ትብብሎችንም ባየሁት መጠን ለገሰገት ጥክሬያለሁ። በዚህኛው ክፍል ደግሞ ግንኙነቱ ማሟላቶችን ጦቢያ ውስጥ ለገሰገት፣ የግንኙነቱ የርእይ ትብብሎችን ለማሳየት አሞክራለሁ። ዋና ጉጠቢያዬ ከብረ ሃስት” ነው።

የከብረ ሃስት ጥገኛ ባለታሪኮች ንጉሥ ስለሞንገንግሥተ ሳባ (ማክዳ) እና ለዳቸው ተሳጥፎ ምረቃ ሆኖ ነበር። በዚህ የመጽሐፍ ተረክ (story) ውስጥ ሁለት እጅግ የተቀረጹ ባህሎችና አላቸቻቸው እንዴት እንደተዋሐዱ፣ በውሕደታቸውም ምክንያት የአገልግሎት ቤቅት እንዴት ከአንድ ላይ ተገፎ የሌለው መኖሪያ እንደሆነ አናያለን።

የግንኙነቱ ስርዓት የተረከውን እገባ የማያውቅን ሕዝብ የሚገዛ የ“አረመኔ” ስርዓት ነበር። ግንኙነቱ ለሌሎች ለጨረቃ፣ ለድንጋዮችና ለእንጨቶች የሚሰጥ ደብዳቤ ንጉሥት ነበረች። አረመኔዎች ደግሞ ጎደሎዎች ናቸው። “አረብን አይቀጥም”። የእገባን ስም የማያውቁ “ወሾች” እና “ጅቦች” ናቸው። በልማድ የሚገኙ የሚታዩ የሚዘርቱ ናቸው። ሥርዓትም የላቸውም፣ ውበትም የላቸውም።

³⁵ አለማየሁ ገላጋይ “አደላሽ” ወይም ርዕሰ ልዩት መት ከዚህኛው ልዩ ልዩ መግቢያና መውጫ የተወሰደ ነው። በደረሰው መጽሐፍ ረታደሻት።

³⁶ ከብረ ሃስት ባለታሪክ ቢያንስ ለሳት መቶ ገመታት እንደ ቤራራዊ ሕገ-መንግሥት ያገለገለ፣ የሕገ-መንግሥት ሥልጣን ያገኘ፣ የሥነ-ምግባር ግንኙነት፣ የሕዝብን መብትና ግዴታዎች በዝርዝር የሚገልጽ መጽሐፍ ነው (ሰርገዎ፣ 1997)። መጽሐፍ በክርስቲያን መንግሥቱን ለገዢነት ሕዝቡንም ለተገደቡት የሚገልጽ የይፋ ያለው ነው። በወቅቱ የሰሎሞን ስርዓት መንግሥት የሥልጣን ተገቢነት ለማሳደግ እንደተዘጋጀ ይናገራል (Yonas, 1997; Markakis, 1975; አለማየሁም ራሱ ሰርገዎ፣ 1994 መግቢያ ላይ ይገልጻል)።

³⁷ የሌቶ፣ 137።
³⁸ ለግዳ፣ 142።

³⁹ አረመኔ፣ 1998 ግም፣ 1።
⁴⁰ አረመኔ ግም፣ 241።

ለእይታዎቹ ሥርዓት ባዕድነታቸው ከተገኘና ከጉልበት ያለፈውን አወንታዊ ነገር ሁሉ አላገኙቸዋል። እናም የግዝገባ አገር የማጣት አገር ነው። የግዝገባ አገር ሁለት፣ ጉልበት፣ ሥልጣን ሁሉ የእይታዎች አገልግሎት በቀጣ ሲነሳ አመድ የሚሆን፣ በፍቅር ሲነሳ ርገጥ የሚለጠፍ ነው።

ግዝገባ ገን ከዚህ ሁሉ ሽንብር ጉልበት ላይ የተቀመጠች ከሕዝቧ ፈጽሞ የተለየች ሌት ናት። አገልግሎትን ባለግደዳ ምክንያት በድንቁርና ጨለማ የምትጓዝና ከሕዝቧ ጋር በድንቁርና ግጥ ውስጥ የምትቆይ ሌት አይደለችም።

ይህች ንግሥተ አዜብ ገን። ገን በመልካ፣ በደም ግባቷ፣ አገልግሎት ሊገኝላል ትላለች። ዘንድና የሰሎሞንን ጥበብ ትሰማ ዘንድ በሰጣት ዕውቀትና ግስተታ ፈጣሪ ያግራች ነበረች። በአገልግሎት ፈቃድ ሆኗል። እሷም አገልግሎት በሰጣት ክብርና ብልጥግና፣ ወርቅና ብር፣ በክብር ልብሶች፣ በጉራራዎች፣ በባሪያዎች፣ በጋዲያዎችም አጅግ የበለጸገች ነበረች።

(ስርግው፣ 13-14)

በሌት የቆይታ ለርቶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ቅዱሳት መጻሕፍት፣ በተለይ በገሰቶች ውስጥ በመጽሐፍ ቅዱስም ጭምር በተደጋጋሚ አንዳጋጠመኝ ለአንድ "ቅዱስ" ንግሥተ የተመረጠ ገዢነት መገኘቱ በሆንስ በሕሊናዊ ምንትነታቸው ምክንያት ለአገራቸው የተመቹ ናቸው። በጠቅላላ ማጣቶች መካከል የምናገኛት ግዝገባ የላይኛው ልዩ ልዩ ልዩ ነው። በድንቁርና ከተዋጠው አረመኔ ሕዝቧ ርቃ አዋቂና አስተዋይ ሆኗል። ባለግደዳ ምክንያት አለው። የዚህ ምክንያቱ የጠባይ አረመኔ ንግሥተ ሰሎሞን፣ በአገልግሎት፣ በሠራዊትም ባዛት፣ በሠብትም ምሉዕ ተደርጎ የተረበበት ምክንያት ነው። ግዝገባ ገን የምትሻው ጥበብ ወይም ጥበብ የምታመጣው ሥልጣን፣ ወርቅም ሁለት ጎደላት አይደለም-ይለገል ደርሰቱ። ይኸው ነው መልዕክቱ።

የሰሎሞንን ጥበብ ከሌሎች ከሰጣች በኋላ ግዝገባ ገን ለሌላት ጥበብን ማጣት ትገባለች። "ወገኖቼ! ነገሪን አድምጡኝ። እኔ ጥበብን አሻለሁ። ... ዳካዋን

፡፡፡ ሥር የተጠቀሰ ትንታኔ ይታወቃል።
፡፡፡ ገዢው ነግሥትም ይህን ሁሉ መሰል ጽሑፍን ንግሥቲቱ በሆንስ በሰስት ስሞች ስትጠራ የሆነች። እነዚህም ንግሥተ ሳባ፣ ግዝገባ እና ንግሥተ አዜብ የሚሉት ናቸው። ይህም ምናልባት የንግሥቲቱ ታሪክ ባሕርይነት ላይ ያሉትን ውይይቶች ከመጡ ምክንያቶች አንዱ ሊሆን ይችላል። ይህንን ውይይት በድንቁርና ለመረዳት Solomon and Sheba የተሰኘውን መጽሐፍ ጥናት ማገልገጥ ይገባል።

፡፡፡ ግዝገባ ገን ለሌሎች ምክንያት የሆነው የግዝገባ ባለግደዳ ታምሪን ነጋዴው ነው። ከአገር አገር ለሌላ ላይንጅ የሰሎሞንን ጥበብ ምክንያት ግዝገባ ገን ገን የተሰጠውን ጥናት ያሳደርባታል።

አንድ ተገታዊ መንገድን ይመሠረት ዘንድ በመመረጡ ግን አስተዋይ ይሆናል። አስተዋይነቱ አንድም ከክርስቲያን አልጋም የሚል ጭፍን አቋም እንዳይኖረው፤ አንድም ጌላ ለሚመሠረተው መንገድን ነጋሪነቱ ተገቢ መሆኑ እንዲታወቅ ሲባል የተደረገ ነው።

በግዙፍ ሰላማዎ ተረካይ ይህንን ዓይነት የመፈለግ ሠንጠረዥ አስተዳዳሪ አውገድ ጋር እናገኛለን። ግዙፍ "አረመኔ" ግንባራ ናት፤ ሰላምን ትሻ ዘንድ፤ በአርባዎ ምክንያት በእግዚአብሔር ታምን ዘንድ፤ በዚህም ምክንያት "ሰላምናዊ" ሥርዓተ መንገድን ይመሠረት ዘንድ ተመርጧልና አስተዋይ ሆናለች። አስተዋይነቷ አንድም 'ሆነች' አምላካዊነቷን ትታ እርሱ ዘንድ አንድነት ነው፤ አንድም ጌላ ለሚመሠረተው መንገድን የገላ ዘር ነጋሪነት ተገቢ መሆኑ እንዲታወቅ ሲባል የተደረገ ነው።

ግዙፍ በሰላማዎ ጥበብ ተግባር ገላ ለግርህን እንዳጥብ፤ ጥበብን እንድሰማና ልውውጥን ልብ እንድል፤ ለመንገድን አንድገዛና በጥበብም እደሰት ዘንድ ከሱቶች ባረፍሎት ሁሉ ከሆነው እንደአንድ በሆነው በወደደኩ" ትላለች (ስርግው፡17)፤ የራሱን ለርዎቻቸው የራሷን እግዚአብሔር(ዎች) ትታ የሰላምን እግዚአብሔር መቀበል ነው።

ባለተጠቃሚ ሰዎች ላይ ያደረገ የእግዚአብሔር ፈቃድ፤ ዕውቀትና ማስተዋል ለመገን እንደ ለወደደ አለምንም የማይሰጥ መልክና ደምግባት እንዲሁም ጥበብን የራሷን ጥበብ በአንድ ሆነው ያቀጧት ሴት ናትና ሰላምን ስለ አምላኩ በነገራት ጊዜ አለምን ግድግዳት ጣቶቿን በአንድነት አፈራረሰችው።

ንጉሰቲቱም ገንገላዊነት የጸሐይ ፈጣሪ ለሆነው ለእስራኤል አምላክ እስግዳሉው እንደ ለጸሐይ አልሰገደም። ይህችም የእስራኤል አምላክ ታዎት ለእኔና ከእኔ በጌላ ለዘራ እመቤት ትሆናለች። ከእኔም በታች ላሉት መንግስቶቼም እንዲሁ። ስለዚህ እኔ በራሷን ካንተም ዘንድ ባደረሰኝ፤ ቃልህን ባሰማኝ፤ ፍትህን ባሳየኝና ትእዛዜህን በገላጠልኝ በፈጣሪ የእስራኤል አምላክ ፊት ሞገስ አገኘሁ" አለችው። (ስርግው፡19)

በሞሪያ ጠባሪን ለግንባት ሲል፤ አስተዋይም በመሆኑ ምክንያት የሚጠመቀውን ገንገራ ውሳኔ ከዚህ ጋር እናስተያየው። ጠባሪ ክርስትና ካልተነሳ እንደማታገባው ሊያውቅ፤ ገንገራ ከፍተኛ ሕሊናዊም ለሌሎች ችግር ውስጥ ይገባል። ምክንያቱም 'ሞሪያ አንድ መንግስቲኛ ዜውዳም አጀቡም ሠራዊቱም ከንቱ ሆነበት።... ሁሉም

ከተጠቃሚው ግንባራ የግል ትርጉም ይልቅ ምንትንት ይሻለዋል። ይህ ማብራሪያ እኔ ቃሉን የገመገመውን ምክንያት የሚያረጋግጥ እንደ ለዚህ ላይነቱ አጠቃቀም የመጀመሪያው የሚያስብሰኝ ለደረሰው እንዲያው የተወቀውት ወጥሶ ለርግኑ ጽሑፍ ውስጥ ነው(1992:99)።

ተርቶት ለጣቢያ ባል መሆኑን ብቻ ወደደ!" (ገፅ 65):: የጣቢያ ፍቅር ነው ጣዖቶቹን የሚያስጠብቅ፤ ፍቅር ነው መስተዳድሩን የክርስቶስን ስም ምልክቱ የሚያስደርገው::

ግዙፍንም የሌሊት ተቀባይ ያደረጋት የሰሎሞን ፍቅር ይመስላል:: ቀድሞውኑ ይህንን እንደትገቢት ጠቆም አድርጋዋለች:: ከአገሯ ሳትወጣ ስለመሔዷ ምክንያት አዘገገን ስታሰረዳ፤ ፕሮፎሰር ፍቅር ጠቢብን ማፍቀር ነው።" ብላቸዋለች (ሰርገው፣ 15):: ፍቅር ደግሞ አንድ የመሆን ከፍተኛ ፍላጎት (ጥም) ነው።⁴⁶ ገና ቢታረጎን ወራ ሰሎሞንን ወዳዋለች:: ሳታየው ልትዋሐደው ፈልጋለች:: ሰሎሞንም ቢሆን በጊላ ስላቸን ወዳድ ነውና ሊዋሐድ፤ ፈልጋት:: ጥበብ ተጠምታ መጣች እና ጠቢብን ተጠምታ መጣች ያው ነው - "ጥበብን ማፍቀር ጠቢብን ማፍቀር ነው" ይላለች:: የተጠማችው ጠቢብ ተጠማት:: ይህን ገሸሸ አለች:: ጨው የበዛበት እህል አባልቶ አስተኝቷት ውሃ በሌለበት ውሃ አስጠማት:: ጥም ደግሞ ክፉ ነው:: እናም ሙሉ አሰረዳለችና እሷ የውሃ ጥጋጋ፤ እሱም የእሷን ጥሙን፤ ሁለቱም ጥም ጥጥብን አረኩ::

በዚህ ውሕደታቸው የእሷ ሥርዓተ መንግሥት መሠረት ተጥሏል:: ከድርሰቱ ውህደት ስጦት መቶ ያህል ዓመታትን የገዛ ሥርዓት ተወልዷል⁴⁷:: የክብረ ነገስት ርእይም ር.ኬድ ነው፤ ኢትዮጵያን በእሷ እገዛለብጠውላቸው እና ጠቢባዊ(ሰሎሞናዊ) ሥርዓት ግስተዳደር::

ክብረ ነገስት ከዳዊት የተገኘ ሰሎሞናዊ መንግሥት ከእስራኤል ነጥቆ⁴⁸ ለኢትዮጵያ ይሰማል:: ይህንንም ትሚያውን አሳማኝ (justifiable) ለማድረግ ሰሎሞንን ተገቢታዊ ፈላጊ እንዲያይ ያደርገዋል::

⁴⁶ "ፍቅር ወታደራዊ ያለ ክልል ጋር አንድ የመሆን፣ የመዋሐድ ውስጣዊ ግራት እንደሆነ ይነገራል:: Oranson ፍቅር ግልት 'longing for unity' ነው ይላል (ገፅ 22):: በዚህ ዓይነት የጣቢያ አብዛኛውን ርዕሰ ኮሌ ለገጠው ጥሕርት ፍሊግ ለባል የሚቻል ከሆነ፣ ጥሕር ማለት ደግሞ አንድነት ከሆነ፣ የጣቢያ አንድ ግጥ ፍቅርን ፈልጎ ጥገኝነት ነው ግለት ነው::

⁴⁷ ጥሩል (1997) ይህን ልዩት ሊቃውንት "of this union is conceived the "illustrious" Meneik, (Bayn al Hakiim: "son of the wise") founder and glorifier of Ethiopia," ብለዋል (ገጽ፣ 66):: እርሱም የወለደ የመጀመሪያው ሰሎሞናዊ ገዥ ሆኗል::

⁴⁸ ክብረ ነገስት (ገፅ 118) ጥንት ጠቢብ ታዩት ለግሥቷ ስጦት እዚህ ናትና የኢትዮጵያ ሰዎች ለግዚኤባር ዋናው ናቸው" ይሉ፤ የእግዚአብሔር ሕዝብነት ከእስራኤል ተነጥቶ ለኢትዮጵያ ሙሉውን ይኖራል:: የተመረጠ ሕዝብነት (the doctrine of chosen people) እስራኤላውያን ዓለምን ለጠብቆ ለግዚኤባር መኖርን ይገመታቸው ይረት የመጣ ነው ይላል Dentan:: እስራኤላውያን የግዚኤባርን ነገር ይገመታቸው አስፈጻሚ የተመረጠ ሕዝብ ነን ብለው ማመን ይምረጣል:: "Israel's election faith preceded her creation faith," (Dentan, 5). ኢትዮጵያም የምትመረጠው ምኒልክ ወይንዳዊት ልዩት ነው:: ይህ ምርጫን የግዚኤባር ግንት ከሌሎች የምንትነት ጣጣዎች ጋር ተጣምሮ ሌሎች የሌሎች አንድነታቸውን መረዳት የሚቻል ይመስላል::

ከተኛም በሀዋላ ለንጉሱ የምታበራ ፀሃይ ከሰማይ[።] ወርዳ በእስራኤል ላይ ሲታበራ ታየው። ጥቂት ቆይታም ተነጠቀች። እስከ ምድረ ኢትዮጵያም በረረች። እዚያም ከብረቱ የበለጠ ለዘላላሙ አበራች። ወደ እስራኤል አገር ትመለስ እንደሆነ ጠበቀ። እዚያ ሙቀመጥን ወዳለችና አልተመለሰችም።

(ገፅ 23)

የሱሉሞን ራእይ የተመረጠ ሕዝብነትን ከእስራኤል ወስዶ ለኢትዮጵያ አጎናፀፈ። ለላዊት ታል እንደተገዛለት ከዘሩ ሁለት ልጆችን ሰጠው፤ አንደኛው ኢየሱስ ክርስቶስ ሲሆን፣ ሁለተኛው ደገሞ 'ዘምድር... በታዕተ ህጉ በሰማያዊቷ ፅዮን ላይ ንጉስ የሚሆንን ሴጠው። እሱም የኢትዮጵያ ንጉስ ነው" (ገፅ 28)።

"... የሆነን ጸላይ እየተጠቃለን በቅዱሳንም በንግሥታቱም ታሪክ ውስጥ እየጨመርናት የምንጎነታችንን ካርነት ስናጠይቅግት ማረፊያ። ቅዱሳን ቢወለዱ በፀሐይ ራዕይ፣ ንግሥታት ቢወለዱ በፀሐይ ራእይ፣ ግሥታቸው በፀሐይ ('ፀሐይ ንግሥ' እንዲሉ) እገርን ሁሉ በፀሐይ በፀሐይ ሞልተነው አዳዲስ ከዋክብትን ግጥ ተላን ለሌ ጭውቱ ስሞ ከዚህ 'ለሌታ ንብረሃና' የተሰኘ ግጥም ልተንጭብ።

... ወርጥን ጸላይ

ንግሥታቱ ጸላይ

ቅዱሳን ጸላይ

ፀሐይ ሙጥሶሶት፣ እገር ታምሶ

እንዲነሱ ሙገልቱ ለ'ቱ ወርጥን ለሰሶ

ተወርጥሪ ኮሰ፣ ተረ ተደሰሰሰ። ...

(ገፅ 109)።

ንግሥታት እንዲ እምኔ ምኒልክ ገና ላይፀጎሱ "ጸላይ" ሆነው ለእናታቸው ታይተው ነበር። የጳውሎስ ሞገስ ጸላይ ምኒልክ እንደሚነገረን የምኒልክ እናት ወይዘሮ እጅጋዮሁ "ከብልቱ ፀሐይ ስትወጣ እየሁ" ብለው ሰጡ (ገፅ 11)። እገር ጸላይ ፀሐይ ሃኛ ጭ ሲሆን ከሃረ ተወርጥሪም በሉት ተወንግረው ኮከብ እንዲት ሊታዩ ይችላል? እዲስ ጥገ፣ እዲስ ልውቀት፣ እዲስ ስልጣኔ ከፀሐይ ጎልቶ እንዲት ሊታይ ይችላል። ጸላይም እገር 'ፀደቅ ዲሉ' የሚለው እገር አባረሞ ሊሰጥ-እዝራ እንዲህ እያለ ያልፋል እንጂ፡-

... An evil fate pursues me

With unrelenting spite,

If I hold lamps and candles

The sun will shine all night...

(Noy, 20).

ጥብቅ ለዚህ መንግሥት መገኘት ዋናው ምክንያት ናት። በፍቅር ያገኘ የውጭያስገዥውን መንግሥት ለልጁ ስትሰጠው እንደምትለው የዚህ መንግሥት ምክር ቤቅ ወይም ስሎጥን ሳይሆን እግዚአብሔር ነው። የምንሰማት “እግዚአብሔር ያገለገለውን አገራት” ብላ ልጁን ስትተባ ነው (ገዕ 95)። ይህ መንግሥት የእግዚአብሔር መንግሥት ነው፤ ሥጦታ እግዚአብሔር ተብሎ ንጉሥ የሚቀበበት፤ ንጉሡ ሃይማኖትን ለሕዝብ አድርጎ፤ ሃይማኖት ደግሞ ንጉሡን ጦር አድርጎ የሚገዛበት መንግሥት ነው። ጥብቅ ከዚህ ወይም ሌላ ሥርዓት ታወቃለች የነጋሚውን ዘር፣ የአገሪታችንም ሕግ ለአዘጋጅ ትሰጣለች (ገዕ 94፣95)።

ጦርነት የዚህ ዓይነት ርዕይ ነው ያላት። በኢትዮጵያ የነበረው ምስቅልቅል ከፍቅር ጋር ተጋብቶ በሃይማኖት ተባብሮ የረጋ ዘላቂ መንግሥት ይመጣ ዘንድ ያልገለገለች። ሥልጣንና ሃይማኖትን አዋሕዳ የጸና መንግሥት አዋልዳለች።

ጥብቅ መኳንንቱን ስብሰባ “በኢትዮጵያ መንግሥት ዙፋን ላይ የዳዊት ዘር ከሆነው ከንጉሥ ስሎጥን ወንድ ልጅ ካልሆነ በቀር ለዘልላለሙ ሴቶችን እንዳያነግሱ” ያለቻቸው (ሰርገው፣94)፤ ሆኖ ንጉሥ “ከርስቲያን ይግዛ እንጂ አይግዛ ሲል ያወጣው አዋጅ ቃል ውስጥ ይሰተጋል፤ ፕሊትዮጵያ ህዝቦች ግን በአንድ አማኝ ደቀመዝሙር አመኑ። ለዚህ እግዚአብሔር የኢትዮጵያን ህዝቦች ፈፅሞ ወደዳቸው” (ሰርገው፣107) የሚለው ርገጥ፣ “በአንድ ነጋዴ ሰበሰቡ ሁሉ ጻፉ። በአንድ (እ)ሴት ምክንያት ሁሉ አመኑ። በአንድ ንጉሥ ቃል ኢትዮጵያ ቆመ” (አፈወርቅ፣ 1፡58፣ 68) የተባለው ውስጥ ተስተጋብቶ ይሰጣል።

እነዚህ የሁለቱን ድርሰቶች፣ የሁለቱንም ሴቶች የርእይ ቅብብሎቹ ጠቋሚዎች ናቸው። እሳብን ለማቆራረብ የሞከርኩትን ለማግኘትም እንደ ቅርጽ ለማስያዝ ልጥክር።

ጥብቅ ምንጭ ጭት አምላኪ ዘር ነው። ሚቶሎጂ እንደሚል፣ ከሳባ ዘመን ለሰባዊ ኢትዮጵያን የዘገተ ከነደ አርባ አጥንት የሚመዘዘላቸው ወንድ የዘንዶ ዘርዎች ባቻ ነበር። ጌላ እኔ በድንገልና ትንግሥት” ወደ ክብረ ነገስት ስንመለስ ጥብቅ የሆነው አገር ሃይማኖቱ ሃይማኖት የለሽነት”፣ እግዚአብሔር የለሽነት ነበር። ለደሃድ እንጂ እግዚአብሔርን የማያውቅ ህዝብ ክብረ ነገስቱ በተመሠረተበት ዓውድ

“ለሁለተኛው ሥርዓት የሰፈረ ክፍል ነበረው ወይም የተመረጠ ሕዝቦችንን በሚደገፉ ወገኖች ዘድ ላይወደሮ የሚቻል ተረካ ለ። ተከላክሎት መከራያ “እውነትና ተረት የተደባለቀበት ታሪክ” ባሕር ይተርጋል። ተረካ ንጉሥ ላይ የዘንዶ ዘር ያደርጋታል። የኢትዮጵያ የመጀመሪያው ንጉሥ ሊሞላ የተባለ ዘዶ አገርወረደ፤ እርሱም ለእርሱ ዓመታት ኢትዮጵያን በጥካኔ እንደገዛ፤ ጌላም አገርወረደ፤ እርሱ ዘርግ ንጉሥ ላይ አገርወረደችና የመጀመሪያዋ ንግሥት እንደሆነች ይተርጋል (የክፍለ-ገጽ 194) ዓ.ም. 1336።

ናገጉጥ፣ ትጠብቁ፣ ሰላም የለለው፣ በረከት ያጣ፣ መረጋጋት ያጣ እንደሚሆን እምናለው።

ሆኖም በጊላኛው ዘመን ንጉሥተ አዘብን ለፍርድ የማስነሳት ትንቢት ያለው እገብር" በግዙፍ ልብ ወስጥ የጥበብ ጥማትን አሳደረና ወደ ሰሎሞን ላካት። ሰሎሞን ናገጥ ጠገኛውና ውሃ ጥፍ ለተቀበሉት። አምላኩ በጥበብ ጥም ሰሎሞን ደግሞ በውሃ ጥፍ ያገነገሩት፣ አዲስ ግንኙነት፣ አዲስ ስርዓት፣ አዲስ ህዝብ፤ እንድትጸንስ አደረገህት። ለሆኑት ሰገጥ አሰጋጅነቷና "ያልተባረከው" የንጉሥናዋ ዘመን ይፈጸምና የአዲስ ስርዓት እናት ትሆናለች።

በእርሷ እምነት ያገነገሩት ሁሉ ያምናል፤ በእርሷ ቃል ምክንያት ሁሉ "ይድናል"። በኢትዮጵያ ግንጉሥት ዘፋን ላይ ከጻዊት ዘር ካልሆነ በቀር እንዳይነግስ አገዛዳችና። ጻዊት ዘር የሆነ ናገጥ በጻዊት በኩል ከ"አጻኝ" ከአየሱስ ጋር በስጋ ይዛመዳል። የኢትዮጵያ ንጉሥ የሰግኖቹው እየሱስ ምድራዊ አቻ ነው። (ስርግው፣ 27፣ 28)

ጦቢያን እንመልከት። "እገብአቤኤር ደስ ያለው ዕለት ተጨንቆና ተጠቦ ነፍስ የቤባት" ጦቢያ፣ በወገኗ ክርስቲያን፣ በአመላኪ ኪሩቤላዊት፣ በሚናዎም ክርስቶስ እክል ናት። ለምሳሌ እየሱስ ሰውን ለግጥን የሰውን ሥጋ ለብሶ ወደ ሰው (ፍለጋ) እንደወጣ ሁሉ፣ ጦቢያም ጥሕድን ለግጥን የጥሕድን ሥጋ ለብሳ (አካላዊ ምንትነቱን ተላብሳ) ተወግዳች። የወገኗን መስቀል ትሽከግለች። በመጨረሻም፣ ክርስቶስ ለሰቃዮቹም ለተከታዮቹም ሙጝን ያገነገሩት ተደርጎ እንደሚወሰደው፣ ጦቢያ ለክርስቲያኑ ወገኗም ለጊዮሳድሳት ጠላቷ ለአረመኔውም ሙጝን ያገነገሩት ትሆናለች።

ጦቢያ እዚህ ምስቅልቅል ውስጥ የተሰጣት ሚና እንደ ማክዳ ሃይማኖትና ምግብን ከጋያል ሥልጣን ጋር አዋሕዶ የያዘ ሥርዐትን የመውለድና በተጠናከረ ሙረት ላይ የግብጽ ሚና ነው። ደራሲው አፈወርቅ ገብረየሱስ ለኢትዮጵያ በጊጦት እንደነትና ክርስቲያናዊነት ላይ ለተመሠረተ ሰላማዊ አስተዳደር ጦቢያን ገረፈናቸው አደርገዋል።

የጦቢያን እምነት ወደ ንጉሡ ሲያጋቡ አርሳቸውም በንጉሡ ላይ ሆድ የሚያጣጣ፣ ዜድና በኢት ለመላወጥ የጊያስመኝ ከባድ ጥም ለተቀበሉት። ለዚህ ብለውም ጦቢያን የገንገሩ ጻይን የምታዘዋል ፣ የገንገሩ ልብ የምታዘነጋ አደርገው ግሏት። በዚህም ያገነገሩት "አጥ ንጉሥ" ጦቢያን-ጦቢያን የሚያሰኝ ጥም ያዘው። ስለ እርሷም ሲል

* ግሪ. 12፣ 2፣ ልቃ 11፣ 29።

"እንደም ለመገለጹ የታደሰ፣ እንደም ለማገለጸው የተመረጠ፣ እንደም ናገጥ ከምኒልክና አብረውት ከሙሉት አገራዊዎች ጋር ተጋጭው የጊወለዱትን ክልላች ግለት ይሆናል።

እንደግንኙነት ሃሳብ እያንዳንዱን "ድንቁርና" ብሎ ሰደቦት ተጠመቀ። ስለእርሷም ሲል የተመለከተውን የሁለት አገር ግዛቶች እንደ አድርጎ አረጋጋ። ጦቢያ ይህንን የተረጋጋ ሥርዓት የመውለድን ርእይ ተተባብሎ እንደግንኙነት ጠላቶች ወለደችውም። (ስሙንም አትጽፍ አለችው።)

ስለዚህም የአረጋጋትን ገለጻዎች ተወሺ ሳጠቃልል!

በሁለት ሴት ምክንያት ሁሉ አመኑ!

በሁለት ገንጦታት ቃል አትጽፍ ቆሙ።

3.4 ተሻጋሪ ድምጾች፣ ለገዢና አትጽፍዎ ሥልጣኔ⁵³

በአወርጋ ሥልጣኔ ላይ የሚገኘው ሰው ነው። እነሱ ራሳቸው እንደሚጠሩት ሥልጣኔያቸው anthropocentric ይባላል። በዚህ አገር የሀገራችንን ሥልጣኔ theocentric ብሎ መጥራት ይቻላል። የማናቸውም ነገር ማዕከል የሰበአዊ ጥረት ሁሉ የከገናት ለገዢነቱ ነው።⁵⁴

በጣቢያ እና በክብረ ነገስት (ወመጽሐፈ አስተርም ጭምር) በቅብብሎሽ የሚገኘው የሃይማኖት ቅጣት፣ ጋደልና ጥበብ ያለው ሰላማዊ ክርስቲያናዊ (አይሁዳዊ) ማንኛውንም የመመስረት ርእይ ጦቢያ ላይ አልቆመም። ርእይ ከደረሰችው ተክስቶች ዋና ጥ. (ገልህ) የመሰሉን ለጥናብ ለጥክራሉ።

የሰላም-ጥናዎቻችን ሥርዓተ ማንኛውንም ሥልጣን አስመለሰ⁵⁵ የሚባለው ይኩና ለምሳሌ እንዲቀጥ ያዘዘው «ለገዢነቱ» መሆኑን መነሻ እናድርግ። የባህል ታሪካችን እንደግልጽ ለሰነድ ተከላካይነት በአገዢነቱ ትዕዛዝ አፄ ይትባረክን አስወግተው ጥሎ ይኩና ለምሳሌን ሲተባብሩ ክብረ ነገሥት ያላነሳው፣ ጦቢያ ግን የተመኘችው ወጪት መገኘቱን እናገባለን። ገንዘብ ወጋ ብሎ ሰደደው። ድል አደረገው፣ ገደለው።

⁵³ ለውቀት ለየም ፅሑፍ ፅ ለኅ 15፣ 1997 ዓ.ም. 117 ጋዜጣ ላይ ላሳተመው መጣጥፉ የሠጠው ርእሰ ነው። በዚህ መጣጥፍ ይዘቱ የአትጽፍን "ሥልጣኔ" ሃይማኖታዊነት ይተቻል።

⁵⁴ አገጣጠም፣ 66።

⁵⁵ የጥራት ደረጃዎች "restoration" የግለ-ትንሣኤ፣ ዘፋን ከግዛቱ ነገሥታት ተነጥቶ የሰላም-ጥናዎቻችን ሆነ የግለሰቦችን ሂደት ለመገልጸት ነው (Sergew, 289-290 ይመልከቱ)።

በላባቸን በተከለ ሃይማኖት ጸሎት በእግዚአብሔር ፈቃድ ነገሡ። እግዚአብሔር በወዳጆቹ አድርጎ የግረሰራውን ሥራ አስተወረ፤ በነገሠም ጊዜ በየሀገሩ ሁሉ ጸጥታ፣ ፍቅር፣ አገድነት ሆነ።⁵⁶

በጣቢያ አገደበረው አይነት አታካች የመተላለቅ ምስቅልቅል ውስጥ የታለፈ ደሙሳላል፤ ገድሎ ጸጥታ፣ ፍቅር፣ አገድነት ሆኖ በሱ እነዚህን ሦስት በጎ ውጤቶች ለነገረን፤ በዘመነ ሣጥ ዘመን አልነበሩም ግለቱ ነው። ምክንያቱም ያ ሥርወ መንግሥት ጎዣቱ እንጂ በእግዚር የተሰየመ አይደለም፤ በሃይማኖትና በቅዱሳን ጸሎት የተደገፈ፤ ለሃይማኖቱም ሲሰ ሰፋሪ አልነበረም። በሌላ አነጋገር የእነ ንጉሥና ቅዱስ ላሊበላ በዚያ ሥርዓት ውስጥ ግለፍ ትውት አደረገው እንጂ፣ ከአረመኔ ጋር ያስተካክለው ነበር የተደገፈውን ሥርዓት።

ይኸው ዙፋን አስመላሽ ንጉሥ ሥልጣኑን ለማፅናት ከሃይማኖታዊ አባቶችና ከሥልጣኑ ጋር የግሪኮችና ሃይማኖታዊ ተግባራት ማከናወንን የመጀመሪያ ተግባሩ አደረገ። በንጉሥ ላሊበላ የተጀመሩ፣ ከአገድ ድንጋይ ቤተክርስቲያኖችን የማነፅ ገርግኮቹን እንዳላሰ አከናወኖቸው። ከዚያም ንግሥናው ምድራዊ ሳይሆን ሰማያዊ፣ ርገት ደረሰ ሳይሆን ሰሎሞናዊ መሆኑን አወጀ።

በእኩደተ እግዚአብሔር ዜሐነዕኩ እነ ይኩኖ አምላክ ዘእንገሠኒ እግዚአብሔር በፈቃዱ ናሕዮ በክርስቶስ አቡዮ ላዕክ ኮነኒ ወእሐነዕኩ ቤተ ሃቲ ቤተ ክርስቲያን በስመ መግዕድ ይምሐርኒ እግዚአብሔር በመንግሥተ ሰግያት ምስል አበዋገዮ መሐሪ አምላክ አሚን።⁵⁷

ሥርገው ሀብላምላሌ ይህንን አባባሉን "ሥዩመ እግዚአብሔር" ለሚለው ገንጠታቱ ቅፅል መገሻ ቆጥረውት "ሥዩመ እግዚአብሔር ነኝ" ሲል ፈልጎ ባሠራው ገንብ ግርግር ቤተ ክርስቲያን መገቢያ ላይ እንዳሰፈረው ይገልጻል።⁵⁸ ይህንን ደግሞ አስተዳደር የጠቀሱት የገድለ ተከለ ሃይማኖት ትረካ በግልፅ ያረጋግጥላታል። በዚህ ርገም ይኩኖ አምላክ በክርስትና ሃይማኖት ተቀባይነት ያገኘ፣ ንግሥናውም በአምላክ የተደገፈ መሆኑን እንረዳለን።

⁵⁶ ገርግ ከሐላግ ሃይማኖት፣ 69።

⁵⁷ Sergew Habte Selassie, Ancient and Medieval Ethiopian History to 1270. Addis Ababa University, 1972. Page 291.

⁵⁸ ወን ስግዳ።

ገድሱ በርግጥ የንጉሡን መቀባት የሚያረጋግጥ ብቻ አይደለም፤ ቤተ ክርስቲያን በሌላ-ጥናዊው መንገድ ያላትን ድርሻ የሚያጠይቅ ነው። ቤተ ክርስቲያንና ቤተ መንገድ አንድ የሌለው ህልውና ደጋፊ እና ምስክር ሆነው የሚዘልቁበትን ሥርዓት ይረገጣሉ። ተክለ ሃይማኖት ይኩና አምላክን ተብተው እንዲያገኙ የነገራቸው መልእክ አንዲህ ይላቸዋል፡ "ይኩና አምላክም ከመንገድ ሲሶ አንድ እጅ ይስጥህ...ይህን መንገድ ሥርዓትን ያረጋገጠው ቢኖር መርገመ ገባል"⁵⁹ ይወርሳል።⁶⁰

እንግዲህ ከ1270 ዓ.ም. ጀምሮ እኒ ቲዎድሮስ እስኪነገሡ ድረስ ቤተ ክርስቲያን መንገድ እጅና ባንት ሆነው ቆይተዋል። ነገር ግን በተለይ በዘመነ ሉቃስ ገጽ 11 ስምንተኛው ላይ ለተገኘው ለክርስቲያን አንድ አድርጎ ከመግባት ይልቅ በንጉሥ በንጉሥ ተከፋላቸው ናቸዋል። ምናልባትም ጣቢያ የሰነዳቸው የአንድነት ርእይ ከእንዲህ ያለው ታሪክ ሁኔታ ውስጥ የተገኘ ሊሆን ይችላል። ግርማቸው ተክለ ሐዋርያት ቲዎድሮስ በተባለ ታሪክ ደራግቸው ቲዎድሮስን እንዲህ ያናገሯቸዋል፡

ባንድ ሃይማኖት ሁን ሰላም ስናገኝ
ትግር እንዲታና ሀፀትም እንድትገኝ
ላዘር የግጥም ጠባብ አላብ አለኝ።⁶¹

በሌላም ቦታ ቲዎድሮስ በእግዚአብሔር ለኢትዮጵያ አንድነት የተመረጠ መሆናቸውን በግልጽ ወልቶ እንዲህ ይላል፡

እግዚአብሔር ነው የላከኝ ለኢትዮጵያ አብነት
ባንድ ሕግ እግዚአብሔር ላኛራት ባንድነት።⁶²

ቲዎድሮስ በእነዚህ ሁለት ጥቅሶች እንዲሉ የተፈለጉት በጣቢያ (ገጽ 69) ርተዳሎን ትገቢት እረግጥሁ ይመሰላል። እኒ ቲዎድሮስ በኢትዮጵያ የነገሡት የነጋሚ ዘር ሆነው አልነበሩም። "ሥጦም እግዚአብሔር" መባላቸው አይቅር እንጂ ከዳዊት ዘር ባሉ-ሆናቸው ነቱ ደርሰዋቸዋል። ግርማቸው ከጊላ የሰጠ ነገር አጣቅሰው በፈጠሩት አንድ መካከል ገጠሙ አጠገብነት ቲዎድሮስ ከምድር ተነስተው እግዚአብሔር እየረዳቸው ቢነገሡም ገጠሙናቸው እግዚአብሔር ሕዝቡን እንዳላዘኑ ይነገራል። የቲዎድሮስም ወርቀት ከምድር የተነሱ (ከሰጋጊዎች ያልሆኑ)፤ ነገር ግን ያው መቼም ንግሥና

⁵⁹ ገጽ 11-29 እና 27-11-26 እንደተተረጎመ ገባል በእስራኤል ዘንድ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ማጠናቀቅ። ሥርዓቱን ማጠናቀቅ ላይ 12 ገጽ ገጽ ገጽ ታላት የተነገሩበት ተራራ ነው። መርገመ ነል 12ኛ ለርግጥኛ ናቸው።

⁶⁰ ገጽ 76።
⁶¹ ግርማቸው፣ 31።
⁶² ግርማቸው፣ 25።

ከእግዚር የሚሰጥ ነውና በእግዚር ተረድተው የነበሩበትን በመርሳታቸው ምክንያት የመጣ ነው ይሉናል።

እንደዚህ እንዳንተ ከምድር የተነሱ
በእግዚር ደጋፊነት ካሰቡት ሲደርሱ
የጠሩበትን ቶሎ እየረሱ።
እለምርን ትተው በትዕቢት ሲመሩ
ከንቱ መና ሆነው ያለ ሞጋ ተሩ።⁶³

በነገራችን ላይ ይህ ድራማ ድርሰት ከታሪካዊነቱ ይልቅ እንደ ክብረ ነገስት እና እንደ ጦቢያ የሥልጣን ግጦቶቻቸው ጎልቶ ይደመጣል። ጦቢያ ውስጥ ያየሁትን የክብረ ነገስት እሻራ፣ ቲዎድሮስ ውስጥም እይቻለሁ። ድራማው ንግሥና በንግሥተ ሳባ በከፊል ከላይት አጥንት ለሚመዘገቡ ሰዎች የተሰጠ እንጂ ጉልበት ያለው ተነሥቶ ዙፋን ላይ የሚተመጥበት ሥርዓት እይደለም ብሎ የሚባይን ዓይነት ነው። ተከታዮቹን ጥቂት ስገኛች ሳንባ ወደ እነ ጦቢያ ለመመለስ ያስገደዱኝን ጠቋሚዎች አግኝቻለሁ።

...ከውዳን በሽፍትነት ለተግ በገድ
መጥተ እይገባም ከብርን ግሰወደድ።
የገሀለ ሥላሴ እንዳይህ አልጋው
ለልደቱ አቆሩት ገና ገዢ ነው።
አሁን ቢያስፈራችሁ የመጣው ከወዳያ
በከንቱ ያስባል ሊሃገሥ በኢትዮጵያ
ከሰሎሞን ትውልድ ዘር ስለለለው
በከንቱ ይለፋል ላይሆን ያሰበው።⁶⁴

ግኑሳ ንግሥና ከላይት ዘር እንዳይወጣ ያዘዘችበትና ሃይማኖትን ከመንግሥት ጋር ያስተላለፈችበት ትዕዛዝ፣ የወራችውም ሥርዓት፣ ጎሊም ጦቢያ ተቀብላ ሃይማኖቷን ምግባሯን ከአረመኔው ሥልጣን ጋር ያዋሐደችበት፣ እንግዛ እንጂ እንግዛ የግል ሥርዓት የተሰራበት ሁኔታ እዚህም ጥቅስ ውስጥ ይሰማል። ለሰሎሞናዊው ሥርወ መንግሥት እይደረፈነትና ዘላለማዊነት ሰጥቶ እንደቲዎድሮስ ያሉትን ባዕዳን የግኑሳት ፍላጎትም ሮህ ይደመጣል።⁶⁵

⁶³ ገርግጥ፡ 80።
⁶⁴ ገርግጥ፡ 82።

⁶⁵ ይህን ግጥም የገጠመው ገብረ ዘር ለመሆን ጭንቅታቸው አስታኮ ላላቸውን ማጥላላት የተለመደ የመጣው ለደብዳቤ ጭንቅታ ለገብረ ዘር ወስጥ ገብረዘን ለግመስገን ቲዎድሮስና የሐንስን

ይኸው ድርሰት ከቴዎድሮስ ራት ወዳለ ዘመን ወደፊት ተወንጭፎ ትንቢት ቢጤ ይናገራል። ቴዎድሮስም ሽፍታ ነው፤ እትዮጵያን አንድ የሚያደርገውን ለዘውድ የጊወለደው ሰላጥኖሃይ ንጉሥ ተፈሪ ነው ይላል።

አገርን አስግምቶ የሚያናር በሰላም
የእትዮጵያንም ስም የሚያሳውቅ ላለም።
ለግህለ ሥላሴ አንዲሆን ዕድል
አለው ልጅ ወደ ፊት የሚጠቀሙል።
ሕገ አውጥቶ ገዢ በደንብ አሳዳሪ
ገበባ ሥልጣኔ ለሕዝቡ አስተማሪ
ጠቅሙ ያለው በሰላም ተፈሪ።⁶⁶

አስተዳደሩ የጠቀሰኩት የአገሪቱ ምኒልክ በትንቢት መወለድም ለተገቢ ንጉሥነታቸው ግጠኖቻቸው ነው። ንጉሡ በሃይማኖቱ የተና በደሙም የተመረጠ መሆን አለበት ከሚለው የግዙፍ ሥርዓት አገዳሪ ንጉሥነታቸው ተቀባይነት አግኝቷል። ለምሳሌ ሊቀጳጳሱ አቡነ ገብረመስቀል ምኒልክን ለነገሡ የሚገባቸው ሰው ዙፋን የተገባቸውም ንጉሥ እንደሆኑ ያሰረዳሉ።

ይህ የግጠኖቻቸው ንጉሥ ነገሥት አርቶዳክሰሳዊ ማለት ነው። አርቶዳክሳዊም ግለት አንድ ቃል አንድ ባህርይ የሚል ነው፤ ሃይማኖቱም መንግስቱም እንደ አንገዳ ደራሽ አይደለም፤ ከአባርሃ ወደ አጽባቤ እስከ ደኩኖ አምላክ እስከ ንብረ ድንገል ሲሃድ የመጣ ነው።...ትንቢት ከተነገረለት ከያዕቆብ ወገን ተወልዶ በርገጽ ዘመን ንጉሥ ነገሥትነትን መለሠለት።⁶⁷

ይሁ የሃይማኖት የንጉሥና ግጠኖቻቸው፤ የንጉሥናም የሃይማኖት ህልውና ገረገጧል፤ ተጥሎ ተጻግሎ ጋይለ ሥላሴ ጋር ሲደርስ ጥንቅቅውን ያገኛል።⁶⁸ በክብረን

፣ ጥላላዎችን ሁኔታ መተባበሪያ ሲያልፍ፤ የአይ ገን ዘይሆን የከፋ ነው። የልቅሶ ግጥም ዜማ የተሰኘው ሙዚቃዊ ግጥም የንጉሡን አረመኔነት ግዛቱን ይመሰላል። ቴዎድሮስን ሃሳብ ማደረግ (ገጽ 40)፤ እንዲሁም የእትዮጵያ ሕዝብ ጋይለት በዘቶ ለመተግባሩ የተላኩ ንጉሥ (ገጽ 44) መሆናቸውን የሚሳሉ።

⁶⁶ ገርግጥፍ፣ 163።

⁶⁷ ግንባራ ሥላሴ፣ 152። ጳጳሱ ልክ እውነተኛ ሃይማኖት ደኩኖ አምላክን ሲተቦ እንዳደረገት ለምኒልክ ጥገኛውን ሕዝብ በመርገሙ ሆኖ ለምሳሌ ያወገዳል።

⁶⁸ Diamond የሃይማኖቶችና የመንግሥታት የመሰረተ ሂደት ከጥንትም ጀምሮ እርስ በርስ የተያያዙ ሙሉን ይገልጻል። ጥያቄታቸው በጥቅም ላይ የተመሠረተ ነውም ይላል። ለምሳሌ መንግስት ወረራ ሲሆን ሃይማኖቱ የወረራውን ተጠንክሮ ያረጋግጣል።

ንሥት እና በፍትሐ ነገስት በባህላዊና ሃይማኖታዊ መንገድ ሲገለፅ የኖረውን ሥዩመ እገዚአብሔርን፤ ነገደ ይሁዳነት፤ የእየሱስ ክርስቶስም ወንድምነት በዘመናዊው የመንገድ ስነ-ምግባር ማጽኛ ቤክን መንገድ ይሰናራል። ንጉሡ ይህን ሕገ መንገድ ሊተባብር ለመጠበቅ ከእገዚአብሔር በተቀበለው አደራና ለዚህ ለታላቁ ክብር ላይ ታን አምላክ⁶⁹ ለማመሥገን ብለው እንደሠሩት ተናገረዋል። የሕገም ዋና ተጠቃሪ የሊትዮጵያ ሕዝብ “ባንድ ሕገ ተወስኖ ባንድ ንጉሡ ነገሥት ተገዝቶ በመተባበር እንዲኖር⁷⁰ ማድረግ ነው። ንጉሡ ሕገ ስላካተታቸው ጉዳዮች ሲናገሩ የነገሥታቱ ትውልድ ወሰን ሆኖ እንዲቆይ መወሰንን ያስረዳሉ። “ሁከት እንዳይነሳና ለሊትዮጵያ ጉዳት እንዳያመጣ የሊትዮጵያ ነገሡ ነገሥትነት መቼውንም ቢሆን በዚህ ሕገ መንገድ ከተፈጸመበት ትውልድ እንዳይወጣ በሕገ ተወስኗል።”⁷¹

የዚህ መንገድ ባለቤትነት ብቻ ሳይሆን የሥርዓቱ ዘላለማዊነት በተሻሻለው ሕገ መንገድ አንቀፅ ሁለት እና አራት ላይ በግልፅ ተቀምጧል። እንቀጻጸቹ ወደ ክብረ ነገሥት ተመልሰው የነጋግነትን እገዚራዊነት ስለዚህም ዘላለማዊነት ይነግሩናል። የጣቢያ ሕገ ንጉሥ “ለወዲሁ ሥራት እናወጣለን” ብሎ የቤት ሥራውን ለእሴ ኃይለ ሥላሴ የተወላቸው ይመስላል። ሕገ መንገድ እንዲህ ይላል።

አንቀፅ ፪።

የሊትዮጵያ ንጉሡ ነገሥትነት ከሊትዮጵያ ንገሥት ከንገሥተ ሳባና ከአየሩላሌም ንጉሥ ከሰሎሞን ከተወለደው ከተዳማዊ ምኒልክ ነገድ ሳያቋርጥ ተያይዞ ከመጣው ከንጉሥ ግህሳ ሥላሴ ዘር ከተዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ትውልድ ሳይወጣ ምንገዚያ ይኖራል።⁷²

ንጉሡ ምንገዚያ ኗሪ ሥርዓት መፍጠር፣ ሊትዮጵያን አንድ አድርጎ ለመግዛት ንገሥትን ለአንድ ዘር መስጠት እንደሚገባ እምነው፣ ንገሥናቸውንም የማይነቃነቅ እንደሆነ አጥብቀው ይናገራሉ። የሕገ መንገድ አንቀጽ ፱ ዋና ጉዳይ “ንጉሥ ለይከሰሰ...” የግል ነው።

ንጉሡ ነገሥቱ የነጋግ ዘር በመሆኑና ትብብ መንገድ በመቀባቱ ክብሩ የግድብነት ግዕዝ የማይገሰገሱ ሥልጣኑ የማይደረር ሆኖ በቆየው ልማድ

⁶⁹ ተክለ ዳርቅ፣ 2000 ዓ.ም.፣ 197።
⁷⁰ ተክለ ዳርቅ፣ 198።
⁷¹ ተክለ ዳርቅ፣ 199።
⁷² የሊትዮጵያ ሕገ መንገድ፣ 1948 ዓ.ም.።

በእዲሱም ሕገ በሚገባው ክብር ሁሉ ይከበራል። ክብሩንም ለመንከት በድፍረት የሚነሳ ግንኙ ሰው በሕገ እንዲቀጣ ተወስኗል።⁷³

እንላ እንዳሉት የኢትዮጵያ ሥልጣኔ አገዛዥ ሥልጣኔ ነውና ንጉሠ ሃይማኖትን ጋሻቸው አድርገው ለግግሽ ክፍለ ዘመን ኢትዮጵያን ገዙታል። እንዲህ ተብሎም ተገዥነቱን አዘጋጅቶ ነበር።

“ሃይማኖት ጋሻው አገዛዥ ቀኝ ክንዳ

ርሳስ ብታፋጭ እሱ ምን ግዳ።”⁷⁴

እውነትም ሃይማኖትና መንግሥትን ተላቅለው ሲመሩ ናረዋል።

⁷³ ዘኢ ኮግዶ።

⁷⁴ ግንባታ ሥላሴ፣ ወገኑ 689 እና 690 መካከል ባለ የንጉሠ ፎቶ ሥር የሰፈረ።

ማጠቃለያ

*Texts never end, but every book is bound to be finished.*⁷⁵

የዚህ ጥናት ዋና ዋና ዓላማዎች አውደ ንባባዊ ትንታኔን ማስተዋወቅ (ለማስተዋወቅ መድረር) እና ጦቢያን በተለያዩ አቅጣጫ በመጎነታተል የድርሰቷን የተለያዩ የትርጓሜ ስድሳቶች ማሳየት ናቸው። በመሆኑም በተለይ በምዕራፍ ሁለት እና ሦስት እነዚህን ዓላማዎች ለማሳካት ሞክረናለሁ።

አውደንባባዊ ትንታኔ ጠቅላላ ተደርጎ ሲታይ፣ በቋንቋ ዘፈቀዳዊነት እና እናት የለለው “ቴክስት” የለም በሚሉ መገኛ ሃሳቦች ላይ ተመስርቶ፣ አንድን “ቴክስት” በተለያዩ አቅጣጫዎች በመጎነታተል፣ በመሸነቋቆር ወይም በመዘነጣጠል፣ “ቴክስት” በፕላራል (plurality) ላሉት የተለያዩ አንድምታዎች በር የሚከፍት የትንታኔ ዘዴ ነው። ለዚህ ተግባርም ይረዳው ዘንድ የአንድን ድርሰት “ቴክስቶች” እርስ በእርስ፣ ወይም አንድን ቴክስት ክልሎች ጋር በማናበብ ለአንድምታዎች ጅረት ጦኞችን ይቀዳል።

ጦቢያ በዚህ ዘዴ ስትታይ ለተለያዩ ትርጓሜዎች የምትጋብዝ ቴክስት ሆና ተገኝታለች። ጥናቱ በምንትነት ሐቲቷ እና በርእይቃ ላይ ብቻ ቢያተኩርም፣ ከትንታኔዬ ሂደት እንደተረዳሁትና ለማሳየትም እንደሞከርኩት፣ ድርሰቲቱ ውስጥ የታዘሉና ለተለያዩ ትርጓሜዎች ስድል የሚሰጡ የማናበቢያ አሃዶች አሉ። አሃዶችም ብቻ ሳይሆኑ ረገጥውን የቻሉ፣ ልክ እኔ እንደተረዳሁት፣ ለጦቢያ አዲስ የትርጓሜ ዐይ የሚቀድድ ተገታኝ ቢኖር፣ ድርጊቱ በጥልቅ ንባብ (close reading) የተደረገ እስከሆነ ድረስ ገና ወር ሌሎች ጦኞች መኖራቸው የሚችሉ የአንድምታ ውሃዎች ያሏት ጅረት ናት።

⁷⁵ Scholtes, 166.

የዋቢ ጽሑፎች መዘርዘር

ቀዳማይ ምንጮች

ስርገው ገላው። ክብረ ነገስት (ተርጓሚ እና አዘጋጅ) ። ለዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናትና ምርምር ማዕከል። 1994።

አፈወርቅ ገብረ አየሱስ። ጫያ። ለዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት። 1958።

“መጽሐፈ አስተር”። (ከ)መጽሐፍ ቅዱስ፣ የብሉይና የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት። የመጽሐፍ ቅዱስ ማገበር። ለዲስ አበባ ፣ ብርሃንና ሰላም የቀ.ጋ.ሥ.ማተሚያ ቤት። 1982 (እ.አ.አ.)።

ውዳሴ ማርያምና ቅዳሴ ማርያም። ቅዱስ ኤፍሬምና አባ ሕርያቆስ የደረሱት፣ ንባቡና ትርጓሜው። ለዲስ አበባ፣ ትንሣኤ የመጻሕፍት ማሳተሚያ ድርጅት። 1983።

ካልላይ ምንጮች

መሐመድ ገሊ ኢድሪስ። “እስልምና እና ሎሲዎች በአማርኛ ስነጽሑፍ ውስጥ፣ ከ1307 እስከ 1966”። ለዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል፣ የማስተርስ ዲግሪ። 1998።

ግንተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል። ገብረ ነገር። ለዲስ አበባ፣ ነፃነት ማተሚያ ቤት። 1942።

በዕውቀቱ ስዩም። ስብስብ ግጥሞች። ለዲስ አበባ፣ ፋር-ኢስት ትራዲንግ። 2001።

_____ ። “እግዚር እና ኢትዮጵያዊ ሥልጣኔ”። ኒሽን ሳምንታዊ ጋዜጣ። ለዲስ አበባ፣ መስከረም 8 እና 15፣ 1997።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ። ከጣዖት አምልኮ ወደ ክርስትና። ለዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት። 1941።

_____ ። የኢትዮጵያ ታሪክ፣ ከዐፄ ቴዎድሮስ እስከ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ። ለዲስ አበባ። 2000።

ገሩደ ወልደ ሥላሴ። የልቅሶ ዜማ ግጥም፣ ምስጢሩ ከመጻሕፍት ጋራ የተሰማማ። ለዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ ማተሚያ ቤት። 1910።

አምላክ ለክሊፍት ለጥር የኢትዮጵያ ስነ-ጥናት ትኝት። (ያልታተመ) አዲስ አበባ፣
የኢኮሎጂ። 1976።

አሞ ረታ። -አ አሞ-። አዲስ ነገር ጋዜጣ፣ አዲስ አበባ፣ አዲስ ነገር አሳታሚ። 2ኛ
ዓመት ቁጥር 084፣ ገንዘብ 22፣ 2001።

አፈውርት ገፈረ ለጥሰት። ጥገና ለጤ ምኒልክ። አዲስ አበባ፣ ኢማይ አታሚዎች።
2000።

አገላ ገፈረ የሐገስ። የከፍተኛ ትምህርት ዘይቤ። አዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት።
1956።

አገላ ገፈረ የሐገስ። ሙጽሐፊ ሰዎችው ወገን ወመዝገብ ቃላት ሐዲስ። አዲስ አበባ፣
አርቲስቲክ ግተሚያ ቤት። 1948።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። ሙጽሐፊ ትኝት። የብሉይና የሐዲስ ኪነ ምግባር መጻሕፍት።
አዲስ አበባ፣ ብርሃንና ሰላም የተ.ጋ.ሥ.ማተሚያ ቤት። 1962 (እ.ኤ.አ.)።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። አዲስ አበባ፣ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ድርጅት። 1997።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። አዲስ አበባ፣ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት። 1948።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። "አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም ለሰላም ማተሚያ ቤት ለሥልጣን"።
የኢትዮጵያ ተገቢዎችና ስነ-ጥናት ሙጽሐፊ፣ ለክብር ዳክተር ሀዲስ አገላ ለሰላም ማተሚያ
90ኛ ዓመት የልደት በዓል ክብር። አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ የኢኮሎጂ። ልዩ
አትሞ ቁጥር 10። 1992።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። "አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም ለሰላም ማተሚያ ቤት ለሥልጣን"።
ጋረተ.ድርጅት። አምስተኛ ዓመት ቁጥር 3። 1989።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። ሀዲስ ስጦታ ሙጽሐፊ ቃላት። አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ
ቤት። 1962።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። ተገቢዎችና ስነ-ጥናት ሙጽሐፊ። አዲስ አበባ፣ ብርሃንና ሰላም
ተ.ጋ.ሥ.ማተሚያ። 1910።

አገላ ገፈረ የሐገስ ግጥም። ሀዲስ ስጦታ ሙጽሐፊ። አዲስ አበባ፣ ኢማይ ፕሪንተርስ። 1999።

Argüelles, Miriam and José Argüelles. The FEMININ Spacious as the Sky.
Boulder and London: Shambhala Publications. 1977.

- Barthes, Roland. "From Work to Text". In Textual strategies: perspectives in Poststructuralist Criticism, Josue Harari (Ed). Ithaca, New York: Cornell University Press.1979.
- _____. Pleasure of the Text. Richard Miller (Trans).London: Jonathan Cape Ltd.1976
- _____. "Textual analysis: Poe's 'Valdemar.'" In <http://social.chass.ncsu.edu/wyrick/debclass/rbvald.htm>. 2004. (Last visited on 15 -06-2009)
- Browne, L.E. "Esther". In Peake's Commentary on the Bible. Mathew Black and H.H Rowley (Eds.) London and New York: Thomas Nelson Printers.1962.
- Cavallaro, Dani. Critical and Cultural Theory: Thematic Variations.London and New Jersey: The Atholne Press. 2001.
- Cobseley, Paul and Litza Jansz. Introducing Semiotics. Royston: Icon Books Ltd.2004.
- Campbell, Joseph. The Hero with A Thousand Faces.New Jersey: University Press.1949.
- Clot, J.E. A Dictionary of Symbols.London: Routledge and Kegan Paul.1962.
- Dentan, Robert C. The knowledge of God in Ancient Israel. New York: The Seabury Press.1968.
- Diamond, Jared. Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies. London: W.W.Norton & Company.1997.
- Flann, Helen Reguero. "Intertextuality" In The New Encyclopeddia of Poetry and Poetics. Alex Preminger and T.V.F Brogan (co-eds).New Jersey: Princeton University Press.1993.
- _____. "Textuality" _____.
- Flade, Mircea. From Primitive to Zen: A Thematic Source book on the History of Religion.London: Collins.1967.
- Fikre Tolossa. Realism and Amharic Literature (1908-1981). Diss. University of Bremen. 1983.
- Freund, Philip. Myths of Creation. New York: Washington Square Press.1965.

- Gadon, Elinor W. The Once & Future Goddess: A Symbol for Our Time. New York: Harper Collins Publishers. 1989.
- Gerard, Albert. Four African Literatures: Xhosa, Sotho, Zulu, Amharic. Berkley and LA: The University of California Press. 1971.
- Hawkes, Terrence. Structuralism and Semiotics. Berkley and LA: The University of California Press. 1997.
- Jenny, Laurent. "The Strategy of Form." In French Literary Theory Today: A Reader. Tzvetan Todorov (Ed). Cambridge: Cambridge University press. 1982.
- Jobes, Gertude. Dictionary of Mythology, Folklore and Symbols. New York: The Scarecrow Press. 1962. Part one and Part two.
- Jones, Peter. Philosophy and the Novel: Philosophical Aspects of Middle March, Anna Karenina, The Brothers Karamazov, A la Recherche du Temps Perdu and the methods of Criticism. Oxford: Clarendon Press. 1975.
- Kane, Thomas L. Ethiopian Literature in Amharic. Weisbaden: Otto Harrasowitz. 1975.
- Lyve, John. "The 'death of the author' as an instance of theory." In <http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/author.php>, 2000. (Last visited on 10-6-2009).
- Markakis, Jhon. Ethiopia: Anatomy of A Traditinal Polity. AddisAbaba: Oxford University Press. 1975.
- Molvader, Redulf K. Tradition and Change in Ethiopia: Social and Cultural Life as Reflected in Amharic Fictional Literature 1930-1974. Leiden, the Netherlands: E. J. Brill. 1980.
- Mowitt, John. "Text/Textuality – Etymology, Text And Semiological Text, Tel Quel, Jacques Derrida: Writing, The Text As Philosophical Paradigm." In <http://science.jrank.org/pages/8112/Text-Textuality.html>>Text/Textuality-Etymology. 1998. (Last visited on 21-12-2008).
- Noy, Dov (Ed.). Folktales of Israel. Chicago: Routledge and Kegan Paul. 1963.
- Oraison, Marc. Love or Constraint? Some Psychological Aspects of Religeous Education. Una Marrissey (Trans). New York: Deus Books. 1959.

- Probyn, Elspeth. "Beyond Food/Sex: Eating and an Ethics of Existence." In The Body. Tiffany Atkinson. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan. 2005.
- Pritchard, James B. (Ed.). Solomon & Sheba. London: Phaidon Press. 1974.
- Riffaterre, Michael. "Textuality: W.H. Auden's 'Musée des Beaux Arts.'" In Textual Analysis: Some Readers Reading. Mary Ann Caws (Ed.). New York: The Modern Language Association of America. 1986.
- Scholes, Robert. Textual Power: Literary Theory and the teaching of English. New York: Yale University. 1985.
- Sergew Hable Selassie. Ancient and Medieval Ethiopian History to 1270. Addis Ababa University. 1972.
- Tadesse Tamrat. Church and State in Ethiopia, 1270-1527. Oxford University Press. 1972.
- Tanselle, G. Thomas. "Textual Criticism." In The New Encyclopaedia of Poetry and Poetics. Alex Preminger and T.V.F Brogan (co-eds). New Jersey: Princeton University Press. 1993.
- Taye Assefa. "Form and Content of the First Amharic Novel." In Tadesse Adera and Ali Jimal Ahmed (Eds). Silence is Not Golden: A Critical Anthology of Ethiopian Literature. Lawrenceville, New Jersey: The Red Sea Press. 1995.
- Thompson, Denys. Reading and Discrimination. London: Chatto and Windus. 1963
- Wigoder, Geoffrey (Ed). The Encyclopedia of Judaism. Jerusalem: Jerusalem Publishing House. 1989.
- Wolfreys, Julian. Critical Keywords in Literary and Cultural Theory. New York: Palgrave Macmillan. 2004.
- Wondwossen Adane. "Incognitos of Christ In The Amharic Novel: A Critical Study of Archetypal Mimesis And Its Literary Functions Base on Two "Novels." Addis Ababa University Departement of Foreign Languages and Literature, MA Thesis. 1998.
- Yonas Admassu. "The First -Born of Amharic Fiction: A Revaluation of Afeework Gabra Yesus' *Tobb'iyar*." In Tadesse Adera and Ali Jimal Ahmed (Eds). Silence is Not

Golden: A Critical Anthology of Ethiopian Literature. Lawrenceville, New Jersey:
The Red Sea Press.1995.

.Narrating Ethiopia: A Panorama of the National Imaginary. Diss.University of
California Los Angeles: UMI.1995.

ሀ. Textual analysis does not try to describe the structure of work; it is not a matter of recording a structure, but rather of producing a mobile structuration of the text (a structuration which is displaced from reader to reader throughout history), of staying in the signifying volume of work, in the significance'. Textual analysis does not try to find out what it is that determines the text [...] but how the text explodes and disperses. (Barthes 1)

ለ. Texts are fragments, without closure or resolution. No text is self-sufficient; each text is fragmented with explicit or invisible quotation marks that dispel the illusion of its autonomy and refer it endlessly to other texts. (Elam, 621)

ሐ. As an institution the author is dead: his civil status, his biographical person have disappeared, they no longer exercise over his work the formidable paternity whose account literary history, teaching, and public opinion had the responsibility of establishing and renewing.... (Barthes 1976, 27)

መ. "The death of an author releases the public from possibility of consulting him about anything." (Jones, 189)

ሠ. Everything can be regarded as text: plays and platters, billboards and blackboards, guns and gowns, statistics and statues are all, in different ways, texts: namely, objects and data that are always open to varying and readings and interpretations. (Cavallaro; 59)

ረ. The concept of the "work" [...] entails meaning unity and authority of transcendent source. A work is complete, it exists in space, it is wrought by creative power of the artist, and its meaning is stable across time and culture. (ገጽ 1276)

ñ. A text, on the other hand, inhabits and is inhabited by language, without a privileged outside an origin or source to guarantee or authorize its meaning. (7X1276)

ñ. No text is complete: each exhibits traces or 'sediments' of some other text in the endless repetition of originary lack.

†. No text is wholly autonomous and self-contained. In fact, texts always absorb and transform other texts. They are built from traces and echoes left by other stories and voices. To this extent they can be thought of as tapestry of quotations, a mosaic of allusions. (Cavallaro, 60)

ñ. [The passage from one sign system to another] comes about through a combination of displacement and condensation, but this does not account for its total operation [...].the new signifying system may be produced with the same signifying material: in language for example, the passage may be made from narrative to text. Or it may be borrowed from different signifying materials: the transposition from carnival scene to the written text, for instance. (Wolfeyes, 119)

†. Every text, being itself the intertext of another text, belongs to the intertextual, which must not be confused with a text's origins; to search for the "source of" and "influence" upon a work is to satisfy the myth of filiations. The quotations from which a text is constructed are anonymous, irrecoverable, and yet *already read*. They are the quotations without quotation marks. (Barthes, 1979, 77)

†. The intertext is another text, or a corpus of other texts (or text-like segments of the sociolect), that shares its lexicon and its structures with the one we are reading. The intertext represents a model on which the text builds its own variations. (Riffaterre, 2)

†. The theory of intertextuality insists that a text [...] cannot exist as a hermetic or self-sufficient whole, and so does not function as a closed system. This is for two reasons. Firstly, the writer is a reader of texts (in

the broadest sense) before she is a creator of texts, and therefore, the work of art is inevitably shot through with references, quotations and influences of every kind. [...] Secondly, a text is available only through some processes of reading: what is produced at the moment of reading is due to the cross-fertilization of the packaged material say, (a book) by all the texts which the reader brings to it. (Wolfreys, 121)

7. ...it is not clear for (the author) whether the invading army and the dwellers of the regions where the army comes from believe in idols or in Allah. The author refers to the invaders as pagans throughout the tale, and at some point we learn that the so-called pagans are Mohammedans. Nonetheless they are portrayed as idol worshippers. (Fikre, 63)

ማረጋገጫ

እኔ ቲዎድሮስ አጥላው፣ ይህ የጥናት ወረቀት ለግንባታው ዲግሪ ማሟያነት፣ በእኔ የተሠራ መሆኑን በፈርማዬ አረጋግጣለሁ።

ቲዎድሮስ አጥላው

